

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta mezinárodních vztahů



Obor: Mezinárodní obchod

**Česká republika
a kritéria optimální měnové oblasti**

(bakalářská práce)

Vypracovala: Pavlína Kadlecová

Vedoucí práce: prof. Ing. Božena Plchová, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Česká republika a kritéria optimální měnové oblasti* vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů. Veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály uvádím v příloženém seznamu zdrojů.

V Praze dne 29. 4. 2015

.....

podpis studenta

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala paní prof. Ing. Boženě Plchové, CSc., za cenné rady a připomínky poskytnuté v průběhu psaní mé bakalářské práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk

Seznam grafů a tabulek

Úvod	1
1 Teorie optimální měnové oblasti	3
2 Mundellovo kritérium: Mobilita pracovní síly	7
2.1 Emigrační směr mobility v zemích eurozóny	7
2.2 Ochota emigrovat z České republiky	9
2.3 Imigrační proud mobility v zemích eurozóny.....	10
2.4 Míra imigrace v České republice	11
3 Kenenovo kritérium: Diverzifikace výroby.....	14
3.1 Diverzifikace a asymetrické šoky	14
3.2 Diverzifikace produkce v zemích eurozóny	15
3.3 Diverzifikace české produkce	18
4 McKinnovo kritérium: Otevřenost ekonomiky	20
4.1 Otevřenost ekonomiky a asymetrické šoky	20
4.2 Otevřenost ekonomik zemí eurozóny	21
4.3 Otevřenost české ekonomiky	24
5 Politická integrace: Výhled do budoucna	25
5.1 Fiskální transfery	25
5.2 Možnosti hlubší fiskální integrace v eurozóně	26
Závěr	30
Seznam literatury a zdrojů.....	32
Seznam příloh	36
Přílohy	

Seznam použitých zkratek

ČSÚ	Český statistický úřad
ČTK	Česká tisková kancelář
ECB	Evropská centrální banka
EK	Evropská komise
EU	Evropská Unie
EURES	Evropský portál pracovní mobility
EXPAK	Rakousko-česká akademie expertů
MMF	Mezinárodní měnový fond
MIPEX	Migrant Integration Policy Index
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OCA	Optimální měnová oblast (<i>optimum currency area</i>)
PSR	Pakt stability a růstu
RSAS	Královská švédská akademie věd (<i>Royal Swedish Academy of Sciences</i>)

Seznam grafů a tabulek

Grafy:

Graf 1: Asymetrický šok v měnové unii.....	4
Graf 2: Ochota Evropanů cestovat za prací do zahraničí (2009).....	8
Graf 3: Podíl cizinců z EU na celkovém obyvatelstvu (2013)	10
Graf 4: Hodnocení české integrační politiky: MIPEX 2011	12
Graf 5: Zbožová struktura vývozu v rámci EU28 (2013).....	16
Graf 6: Průměrná zbožová struktura vývozu v rámci EU28 pro země eurozóny (2013)	17
Graf 7: Zbožová struktura vývozu v rámci EU28 pro Českou republiku (2013	18
Graf 8: Otevřenost ekonomiky (2013).....	21
Graf 9: Struktura vývozu podle obchodního partnera (2013).....	22
Graf 10: Struktura dovozu podle obchodního partnera (2013)	23
Graf 11: Vývoj obchodu v EU 28 (2002-2013).....	23
Graf 12: „Rainy-day“ fond eurozóny	28
Graf 13: Regionální příspěvky	28
Graf 14: Čistá pozice členských zemí ve společném rozpočtu EU	29

Tabulky:

Tabulka 1: Národnostní zastoupení cizinců s trvalým pobytem (2013).....	12
Tabulka 2: Zbožová struktura vývozu v rámci EU28 (2013).....	17
Tabulka 3: Dynamický vývoj RCA indexu pro vybrané země a zbožové třídy.....	19
Tabulka 4: Hlavní obchodní partneři v zahraničním obchodě České republiky (2014).....	24

Úvod

Přestože v roce 2014 uplynulo desetileté výročí od chvíle, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie a zavázala se k přijetí eura, vztah ke společné měně je stále velmi rozpačitý. Nejen, že zatím není známé přesné datum vstupu do eurozóny, ale není ani jistá správnost této volby.

Ekonomická krize a její důsledky, se kterými se evropské ekonomiky potýkají od roku 2008, prohloubila v mnohých zemích napříč Evropou názor, že eurozóna je příliš ambiciózní projekt, že nemá šanci na přežití a že nejedné zemi by bylo lépe bez eura. Za jeden z důvodů bylo pokládáno to, že evropské ekonomiky jsou příliš odlišné na to, aby mohly sdílet jedinou monetární politiku.

Přesto je vstup každé země do eurozóny podmíněn splněním tzv. maastrichtských konvergenčních kritérií, která mají zaručit připravenost uchazečské země na členství. Jejich smyslem je posoudit, do jaké míry je daná ekonomika schopna integrovat se plynule do měnového režimu eurové oblasti, aniž by vznikla nestabilita jak na straně samotné země, tak eurozóny jako celku. Ve světle krize minulých let se však zdá, že několik čísel nemůže vyjadřovat to, zda je země schopna unést náklady společné měny. Maastrichtská konvergenční kritéria možná ignorují to nejpodstatnější — ekonomickou strukturu, otevřenost země, zapojení do obchodu v eurozóně a především odolnost vůči asymetrickým šokům.

Teorie optimální měnové oblasti, která vznikla v 60. letech minulého století, v tomto ohledu nabízí velmi dobrou alternativu. Je založena na myšlence, že měnová unie s sebou nese řadu přínosů, především nižší transakční náklady a eliminaci kurzového rizika, ale současně i náklady v podobě asymetrických šoků. Členství v eurozóně vzalo zemím jeden z tradičních nástrojů měnové politiky, kterým je manipulace s kurzem měny a možnost provádět devalvaci. Aby přínosy měnové unie převážily její náklady, identifikovali ekonomové R. Mundell, P. Kenen a R. McKinnon tři hospodářská kritéria, které musí členské země splňovat. Jsou jimi mobilita pracovní síly, otevřenost ekonomiky a diverzifikace výroby. Jelikož však vzniku asymetrických šoků není možné zcela zabránit, byla postupně stanovena tři dodatečná, politická kritéria: fiskální transfery, jednotné priority a kritérium soudržnosti. Ta zajišťují, že země sdílejí cíle hospodářské politiky a jsou ochotny si navzájem pomoci, aby zmírnily dopady hospodářských otřesů.

Cílem této práce je zhodnotit připravenost České republiky ke vstupu do eurozóny v kontextu této teorie. Hlavní náplní tedy není zhodnotit, zda Evropská měnová unie (EMU) je optimální; to již bylo a stále je předmětem řady studií a eurozóna bude s největší pravděpodobností fungovat bez ohledu na jejich výsledek. Cílem je zhodnotit na základě aktuálních ekonomických dat, jak si Česká republika stojí oproti současným členům eurozóny. Ve kterých kritériích vynikáme nad zeměmi eurozóny a na jakých by měla naše země naopak zapracovat, aby tak minimalizovala náklady, které s sebou členství v eurozóně přinese?

První, teoretická část práce se věnuje teorii optimální měnové oblasti. Shrnuje přínosy jejích zakladatelů, hlavní myšlenky i ekonomickou argumentaci. Následující tři kapitoly se věnují hospodářským kritériím optimální měnové oblasti a jejich cílem je zhodnotit situaci pro Českou republiku v kontextu států eurozóny. Pátá kapitola se věnuje možnosti zavedení systému fiskálních transferů v EMU a problémům, které jsou s těmito transfery spjaty. Poslední kapitola uzavírá téma.

1 Teorie optimální měnové oblasti

Koncept optimální měnové oblasti (OCA – *optimum currency area*) je předmětem akademického zkoumání a kontroverze mezi ekonomy už od svého vzniku v 60. letech minulého století. Základy teorie OCA položil Robert Mundell ve své přelomové esejí „*The theory of optimum currency areas*“ v roce 1961, kdy byla pozornost ekonomů soustředěna na výhody a nevýhody fixních a plovoucích měnových kurzů. Myšlenka, že hospodářské důsledky nezáleží tolik na výběru měnového režimu, ale především na charakteristice dané ekonomiky, byla průkopnická a přinesla Mundellovi mimo jiné i Nobelovu cenu za ekonomii (RSAS, 1999).

Ve své esejí Mundell připouští, že společná měna přináší pro zúčastněné země výhody¹, ale věnuje se především potencionálním rizikům v podobě asymetrických hospodářských šoků. Jako *asymetrické* označujeme šoky, které postihnou pouze určitou národní ekonomiku, nebo které jsou sice symetrické (tedy postihnou všechny členské země), ale kvůli rozdílným strukturám ekonomik mají na jednotlivé země odlišné dopady (Baldwin & Wyplosz, 2013). Pokud podle Mundella země není schopna vyrovnat se s následky těchto otřesů, je pro ni vhodnější ponechat si plovoucí měnový kurz.

Svou argumentaci ilustruje na následujícím příkladu. Předpokládejme zemi A a zemi B², ve kterých existuje plná zaměstnanost a vyrovnaná platební bilance. Co se stane, dojde-li k negativnímu poptávkovému šoku a spotřebitelé změni své preference směrem od zboží země A ke zboží země B? Křivka agregátní poptávky země A se posune směrem dolů, čímž se sníží vyráběný výstup i zaměstnanost a vznikne deficit běžného účtu (viz graf č. 1). Posun poptávkové křivky v zemi B směrem nahoru naopak způsobí růst inflace a přebytek běžného účtu (Mundell, 1961).

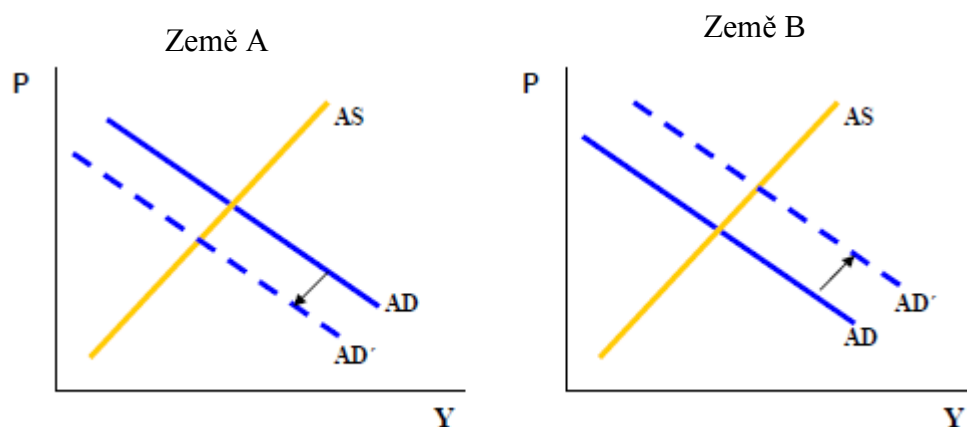
Má-li každá země svou vlastní měnu, země A oslabí kurz vzhledem k zemi B (popř. země B posílí měnu vzhledem k zemi A), čímž posílí svou konkurenceschopnost a obě poptávkové křivky se navrátí do rovnováhy. Pokud jsou však země součástí měnové unie, obdobná manipulace s měnovým kurzem už není možná. Každá z obou zemí nyní vyžaduje odlišnou měnovou politiku; pro zemi A je optimální expanzivní politika, která by posunula křivku agregátní nabídky dolů a navrátila původní vyráběný výstup a

¹ Výhodám společné měny se do většího detailu věnují např. Baldwin & Wyplosz (2013). Patří mezi ně především eliminace transakčních nákladů a nižší kurzové riziko.

² Mundell používá označení „*entity*“ a specifikuje, že se nemusí jednat přímo o země, ale i například o regiony (Mundell, 1961, s. 658)

zaměstnanost; ta by však jen zhoršila inflační tlaky v zemi B. Restriktivní monetární politika by naopak vyřešila problém země B, ale zvýšila už tak rostoucí nezaměstnanost v zemi A. Centrální banka se proto tak nachází v obtížné situaci, kdy buď vyjde vstříc jedné zemi a poškodí druhou, nebo nezasáhne a problémy přetrvávají (Patterson & Amanti, 1998).

Graf 1: Asymetrický šok v měnové unii



Zdroj: Horváth & Komárek (2002), upraveno autorkou

Jaká je Mundellova odpověď na tuto situaci? Zásadní je podle něj to, aby mezi zeměmi byla vysoká mobilita výrobních faktorů — především pak mobilita práce, které se obvykle dosahuje obtížněji (De Grauwe, 2012). Mobilita práce je podle něj základním mechanismem, který země navrátí do rovnováhy bez nutnosti měnového kurzu jako nástroje vyšší konkurenceschopnosti. Nezaměstnaní pracovníci ze země A se přesunou za prací do země B, kde se vyrovná převis poptávky po práci a dojde k rovnováze, aniž by bylo nutné měnit mzdy. Řeší se tak problém nezaměstnanosti v zemi A i inflačních tlaků v zemi B (Mundell, 1961).

Pokud by však byla pracovní síla mobilní pouze na úrovni jednotlivých států, stav rovnováhy by se musel obnovit pomocí plovoucích měnových kurzů. Odtud vychází Mundellova definice optimální měnové oblasti: „*Pokud svět rozdělíme do regionů, uvnitř kterých existuje mobilita výrobních faktorů, zatímco mezi nimi navzájem mobilita neexistuje, potom by každý z těchto regionů měl mít svou vlastní měnu, která volně fluktuuje vůči všem ostatním měnám*“ (Mundell, 1961, s. 663).

Teorie OCA byla, obzvláště v 60. letech, dále rozvíjena. Ronald McKinnon, který je rovněž považován za jednoho z jejích spoluzakladatelů, navrhl jiné kritérium pro stanovení optimality. Mobilita pracovní síly pro něj nebyla dostačující podmínkou,

domníval se však, že měnová unie je vhodná (či alespoň méně nevhodná) pro země s vysokým stupněm otevřenosti ekonomiky. Tu vyjádřil jako podíl obchodovatelného a neobchodovatelného zboží vyráběného v dané ekonomice (McKinnon, 1963). McKinnon byl přesvědčen, že v otevřených ekonomikách nehraje rozdíl mezi domácím a zahraničním zbožím příliš velký význam. Konkurenční zboží vyrovnává ceny obchodovatelného zboží (vyjádřené ve stejné měně). Jsou-li ceny dostatečně pružné, členství v měnové unii s sebou nepřináší významnou ztrátu v možnostech hospodářské politiky (Baldwin & Wyplosz, 2013).

Autorem třetího hospodářského kritéria je Peter Kenen. Jeho záměrem bylo identifikovat oblasti, ve kterých bude výskyt asymetrických hospodářských šoků co nejnížší. Optimální měnovou oblast podle něj tvoří země, jejichž výroba a vývozy jsou dostatečně diverzifikovány (Kenen, 1994, s. 45). V takovém případě totiž nebude hospodářský otřes v jednom odvětví závažný pro celou ekonomiku a je pravděpodobné, že pokles poptávky po jednom produktu bude vyvážen zvýšením poptávky po produktu jiném.

Jádrem teorie OCA jsou tedy následující hospodářská kritéria:

- a) Mobilita pracovní síly (R. Mundell)
- b) Otevřenost ekonomiky (R. McKinnon)
- c) Diverzifikace výroby (P. Kenen)

Žádný ze zakladatelů přímo nespecifikuje, do jaké míry mají být kritéria splněna. Všichni se však shodují na tom, že hospodářská integrace musí korespondovat s integrací politickou. Mundell například zdůrazňuje, že v reálném světě je měna výrazem národní suverenity. Vytvoření měnové unie tedy musí být doprovázeno zásadními politickými změnami (Mundell, 1961, s. 661). Podle Kenena (1994, s. 336) mohou být dopady hospodářských otřesů zmírněny pomocí „*endogenních fiskálních transferů*.“ Je-li tedy měnová unie schopna vytvořit systém, který bude efektivně kompenzovat země zasažené vnějším asymetrickým šokem, bude fungovat i za předpokladu, že hospodářská kritéria optimality nesplňuje. Podobně se v tomhle ohledu vyjadřuje i Mintz (1970). „*Nejvýznamnější, a pravděpodobně i jediná, skutečná podmínka [pro měnovou unii] je politická vůle ze strany potenciálních členů se integrovat.*“ (Mintz, 1970, s. 33). Haberler (1970) dodává, že úspěšnost měnové unie závisí především na tom, zda mají zúčastněné země stejné priority hospodářské politiky.

Baldwin & Wyplosz (2013) shrnují nejvýznamnější politická kritéria následovně:

- a) Systém fiskálních transferů
- b) Jednotné priority
- c) Kritérium soudržnosti

Má-li být tedy funkční měnová unie, která dostatečně nenaplňuje hospodářská kritéria, zúčastněné země by měly sdílet priority hospodářské politiky, kompenzovat si navzájem asymetrické hospodářské šoky a tyto náklady přijmout „*ve jménu společného osudu*.“ (Baldwin & Wyplosz, 2013, s. 434).

2 Mundellovo kritérium: Mobilita pracovní síly

Pro zakladatele teorie optimální měnové oblasti, Roberta Mundella, byla pracovní mobilita klíčovým faktorem pro správné fungování měnové unie. Je-li jedna ze členských zemí zasažena negativním hospodářským šokem, bude se její ekonomika muset vyrovnat s rostoucí nezaměstnaností. Pokud je však pracovní síla schopna přemístit se do zahraničí, náklady plynoucí z hospodářského šoku se výrazně sníží a ekonomika se postupně navrátí do rovnováhy (Mundell, 1961). Pro hlubší analýzu tohoto kritéria a problémů, které jsou s ním spojeny, je tato kapitola rozdělena na dvě části. První se věnuje emigrační části pracovní mobility, druhá části imigrační.

2.1 Emigrační směr mobility v zemích eurozóny

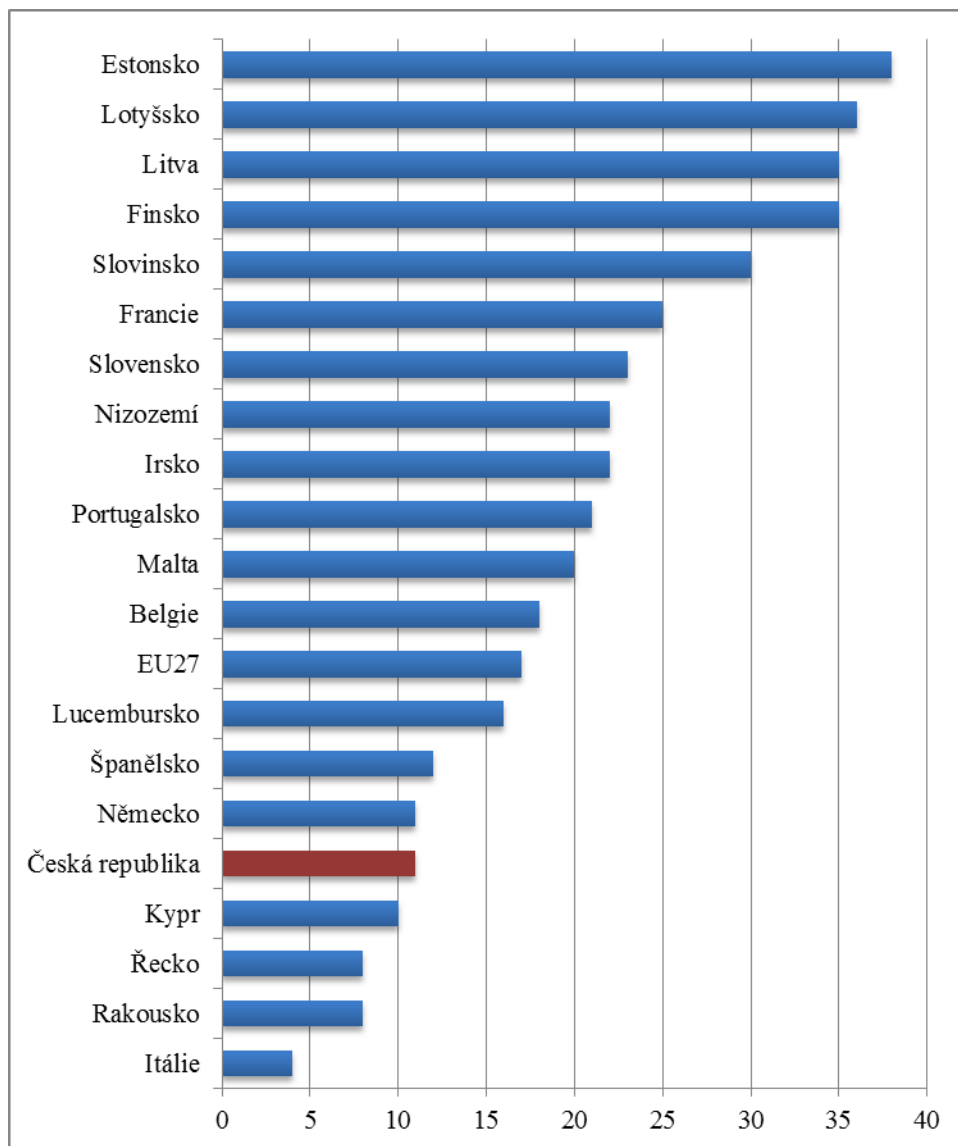
Ukažme si situaci popsanou profesorem Mundellem na příkladu. Uvažujme pro zjednodušení měnovou unii mezi Českou republikou a Německem. Z nějakého důvodu spotřebitelé změni své preference ohledně konzumace piva a poptávka se náhle přesune směrem z českého piva k pivu německému. Česká produkce se v reakci na pokles poptávky sníží a s ní i míra české zaměstnanosti (De Grauwe, 2012). Aby se bývalí pracovníci českého pivovarnického průmyslu mohli úspěšně přesunout za prací do Německa, musí být splněno několik podmínek.

Primárně je potřeba, aby měli o volných pracovních pozicích v Německu informace. Není pravděpodobné, že by řadový pracovník sledoval ekonomický vývoj a změny poptávky v ostatních členských zemích. Je tedy potřeba zajistit existenci konsolidované databáze, která by informace o pracovních místech sdružovala. Evropská unie za tímto účelem zřídila v roce 1993 portál pracovní mobility EURES. Ten poskytuje nejen informace o volných pracovních místech a asistenci při hledání zaměstnání, ale i poradenské služby pro zaměstnavatele, kteří hledají zahraniční pracovníky (Evropská komise, 2014).

I v případě, že německá firma projeví o cizí pracovníky zájem, překážkou může být neochota pracovníka stěhovat se za prací do zahraničí. Důvody mohou být různé – od silných rodinných vazeb v domovské zemi až po neznalost místního jazyka či nedostatečně vysoké platové ohodnocení. Průzkum Eurobarometer realizovaný v roce 2009 ve 27 zemích EU shromáždil zatím největší sbírku dat, která odrážejí hlavní motivace spojené se stěhováním za prací do jiného členského státu. Ukázal například, že i když se většina Evropanů domnívá, že pracovní mobilita je důležitá pro evropskou integraci i ekonomiku, jen 17 % z nich plánuje v zahraničí pracovat a okolo 10 % již

zahraniční zkušenost má. Odlišné výsledky v jednotlivých členských státech zobrazuje graf č. 2.

Graf 2: Ochota Evropanů cestovat za prací do zahraničí (2009)



Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z Eurobarometer (2010)

Poznámka: Jedná se o procento kladných odpovědí na otázku "Plánujete v budoucnu pracovat v jiné zemi, než je ta vaše?" z průzkumu Geographical and Labour Market Mobility (Eurobarometer, 2010).

Největší zájem na práci v zahraničí mají obyvatelé Pobaltských zemí. Zatímco v Estonsku plánuje odejít do zahraničí téměř 40 % obyvatel, v Itálii je to jen asi každý dvacátý. Pokud už se Evropan rozhodne pracovat v zahraničí, cílem je zpravidla zůstat v zemi natrvalo. Podle průzkumu je nejsilnější motivací právě hrozící nezaměstnanost – i ta by však přesvědčila pouze 23 % pracovníků. Pro hledání konkrétní práce pak většina využívá osobní kontakty a Internet. O existenci výše zmíněného portálu EURES vědělo jen 12 % dotázaných (Eurobarometer, 2010).

Ve výběru země jsou Evropané ovlivněni především lepší kvalitou života, pracovními podmínkami a kariéerními vyhlídkami. Není proto překvapením, že v průběhu evropské integrace se vytvořily dva základní migrační proudy: z jižní Evropy do severnějších zemí a z východní části kontinentu do západní, který v současné době převládá (Vavrejšnová, 2005). Naopak neochota opustit domov a silné rodinné a přátelské vazby jsou hlavními faktory, které od stěhování do zahraničí odrazují.

2.2 Ochota emigrovat z České republiky

Jak je vidět na grafu č. 2, Česká republika je s pouhými 11 % lidí, kteří plánují v budoucnu vycestovat za prací do zahraničí, pod průměrem EU a daleko za Pobaltskými státy a Finskem. To však může být dáno řadou faktorů. Průzkum vznikl v průběhu roku 2009, kdy byly evropské ekonomiky zasaženy ekonomickou krizí a pesimismus se mohl promítnout i do přesvědčení, že zahraničí nemusí nutně nabízet lepší vyhlídky. Negativní pohled na emigraci může navíc sahát i do doby komunistického režimu, kdy byla emigrace vnímána jako útěk od politické perzekuce.

Podle výsledků průzkumu je pro většinu Čechů hlavní překážkou neochota opouštět svůj český domov a strach z učení se cizího jazyka (Eurobarometer, 2010, s. 116). Výzkum také ukazuje, že na rozdíl od jejich evropských protějšků není pro Čechy běžné studium či jiná forma profesní přípravy v zahraničí, které absolvovalo jen 5 % dotázaných, nejméně na poli EU.

Pokud už se Češi přece rozhodnou vycestovat za prací, hlavní motivací jsou pro ně vyšší výdělky, což je velmi běžnou ekonomickou motivací migrace (Vavrejšnová, 2005). Podle průzkumu Eurobarometer by byla jen méně než polovina Čechů ochotna přestěhovat se za prací s nižším než dvojnásobným platem. To může odrážet i skutečnost, že výše platu není zdaleka jediným kritériem, které o emigraci rozhoduje. K vyšším výdělkům se zpravidla váží vyšší životní náklady v cílové zemi, nezanedbatelné dopravní náklady při dojíždění a obtížnější zajištění zaměstnání partnera či studia dětí. Emigrant si proto musí spočítat, za jakých podmínek je pro něj ještě výhodné odstěhovat se za prací do zahraničí.

Vavrejšnová (2005) a Rakousko-Česká akademie expertů EXPAK (2010) dále upozorňují na jeden negativní fenomén. V západních zemích je často poptávka především po nekvalifikované pracovní síle ochotné vykonávat manuální a fyzicky náročné práce, které domácí obyvatelstvo není ochotno zastávat. Migranti tak často pracují na daleko nižších pozicích, než které by mohli vykonávat doma. To do jisté míry platí i o českých

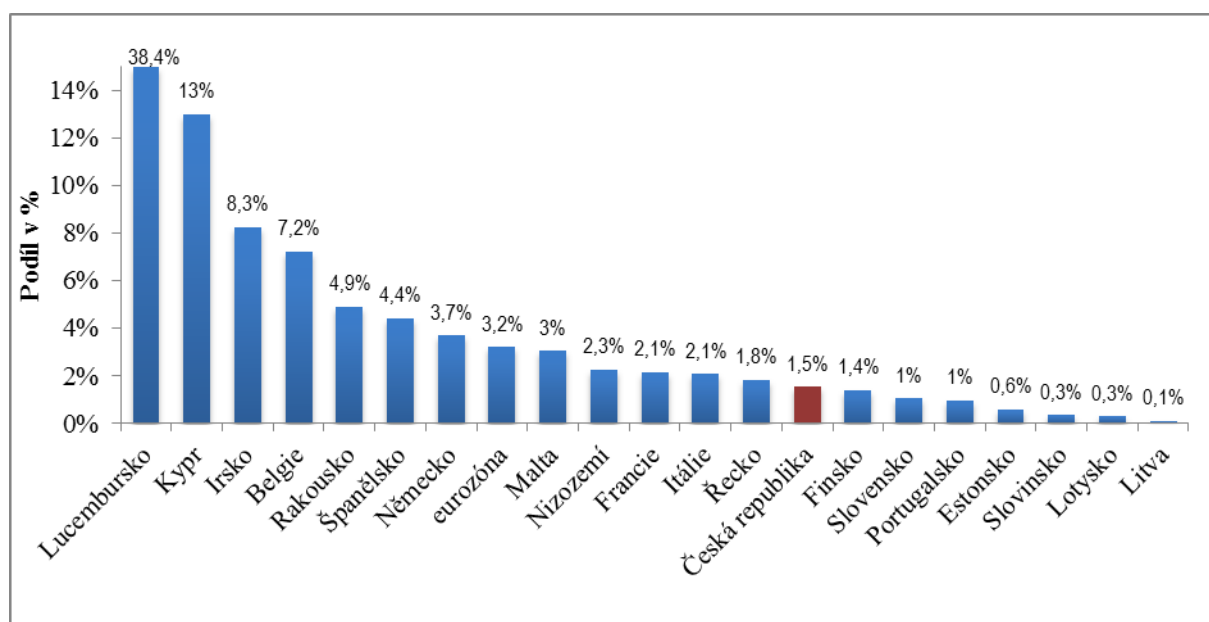
pracovnících. Většina migrantů přijala v zahraničí jinou práci, než na jakou měli kvalifikaci, a pracuje na jednoduchých pozicích jako např. pomocné práce, administrativa nebo manuální výpomoc ve skladech (EXPAK, 2010).

2.3 Imigrační proud mobility v zemích eurozóny

Předchozí část této kapitoly se soustředila na emigrační směr mobility pracovní síly, tedy co motivuje pracovníky k tomu stěhovat se za prací do zahraničí. Následující část na problematiku pohlíží z opačného konce: jaký je v jednotlivých zemích podíl cizinců? Jak se domácí obyvatelstvo k cizím pracovníkům staví?

Jak už bylo naznačeno výše, z pohledu ekonomické teorie je příliv pracovní síly v době rostoucí poptávky důležitým faktorem hospodářského růstu. Budeme-li se držet původního příkladu, německá ekonomika potřebuje dostatečnou zásobu produkčních faktorů (tedy pracovní síly a kapitálu), aby mohla rostoucí poptávku uspokojit. Ani zde však situace není tak jednoduchá. Graf č. 3 znázorňuje podíl občanů zemí EU na domácím obyvatelstvu.

Graf 3: Podíl cizinců z EU na celkovém obyvatelstvu (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní výpočty a zpracování.

V průměru se podíl cizinců z EU v zemích eurozóny pohybuje na 3 % celkové populace. Výjimkou je Lucembursko, které je jako sídlo několika evropských institucí s 38 % největším příjemcem evropských pracovníků v Evropě. Na druhém místě se nachází Kypr

a to díky vysokému podílu Tureckých Kypřanů (MZV, 2014). Proč se ve zbývajících zemích podíl cizinců pohybuje na relativně nízké úrovni?

Jak už bylo zmíněno v předchozí části, hlavním důvodem může být neochota emigrovat. Jaké však mohou být důvody, které by mohly vést ke snaze eliminovat příliv zahraniční migrace? Abstrahujeme-li od možných bezpečnostních rizik a náboženských neshod, i z ekonomického pohledu existují pro hostující zemi rizika. Zahraniční pracovníci konkurují domácím nezaměstnaným, což může vyvolat napětí na trhu práce a zvýšit domácí míru nezaměstnanosti.

V období před tzv. východním rozšířením vznikla ve „starších“ evropských státech obava z masového přílivu migrace. Po rozšíření v roce 2004 byla proto na deset nově přistoupivších zemí včetně ČR uvalena speciální opatření s cílem obávanou migraci omezit. Podobná opatření byla o tři roky později uvalena na Rumunsko a Bulharsko (Baldwin & Wyplosz, 2013).

Myšlenku znovu zavést opatření proti vnitřní migraci vznesla v roce 2013 Velká Británie. Ta ostře vystupuje především proti migraci za účelem získání vyšších sociálních výhod, pro kterou se vžil termín *benefit tourism* (Coles, 2008, s. 60). Přestože sociální systém v zemi může hrát v rozhodování o emigraci určitou roli, o stěhování mezi členskými zeměmi EU to v zásadě neplatí. Studie Evropské komise ukázala, že migranti na vnitřním trhu EU opravdu cestují především za prací a podíl neaktivních imigrantů je zanedbatelný (mezi 0,7-1 %). Přestože tak Velká Británie tvrdí, že její štědrý sociální systém je snadno zneužitelný, ve výsledku přispívají migranti do sociálních systémů více, než kolik z nich čerpají (ICF GHK, 2013 and MigrationWatchUK, 2013).

2.4 Míra imigrace v České republice

Jak už vyplývá z grafu č. 3, v České republice žije velmi malý počet občanů z členských států EU (1,5 %). Tabulka 1 znázorňuje šest nejvýznamnějších národností zastoupených mezi cizinci s trvalým pobytem. Celkový počet cizinců byl ke konci roku 2013 přibližně 430 tisíc, což představuje asi 4 % celkové populace. Přestože mezi cizinci převládají občané třetích zemí, jejich zastoupení v posledních letech stagnuje nebo se snižuje, zatímco zastoupení občanů z EU se zvyšuje (ČSÚ, 2014).

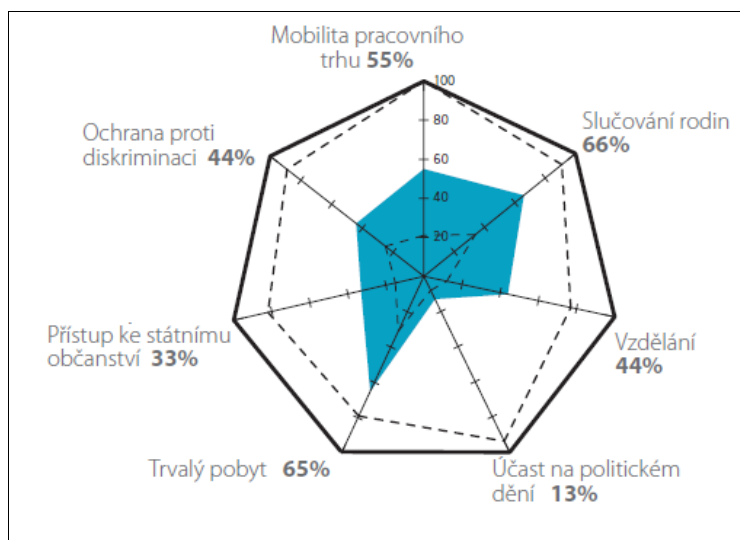
Tabulka 1: Národnostní zastoupení cizinců s trvalým pobytem (2013)

Cizinci podle státního občanství (k 31.12.2013)	
Celkem	439 189
Ukrajina	105 138
Slovensko	90 948
Vietnam	57 347
Rusko	33 138
Polsko	19 452
Německo	18 507

Zdroj: Cizinci v České republice (ČSÚ, 2014)

Je tato tendence spojena s příznivější integrační politikou? Podle studie Migrant Integration Policy Index (MIPEX) ano. Tento index hodnotí integrační politiky ve 31 evropských zemích a zjišťuje, zda jsou všem obyvatelům zaručena stejná práva, povinnosti a příležitosti bez ohledu na národnost. V oblasti mobility pracovní síly tak například zjišťuje právní i administrativní podmínky získání pracovního místa, přeshraniční uznávání kvalifikací či přístup k jazykovým kurzům a sociální ochraně (Huddleston a kol., 2011). Přestože Česká republika je v žebříčku MIPEX ohodnocena celkovým skóre 46/100, přístup k imigrantům se podle autorů rok od roku zlepšuje. Silné a slabé oblasti české integrační politiky znázorňuje pavučinový graf č. 4.

Graf 4: Hodnocení české integrační politiky: MIPEX 2011



Zdroj: Migrant Integration Policy Index (Huddleston a kol., 2011)

V oblasti mobility pracovního trhu řadí MIPEX Českou republiku mezi evropský průměr. Jako země, která je závislá na lidech migrujících za prací, jsou zde pracující cizinci v rovnocenném postavení jako původní obyvatelstvo, chybí však cílená podpora, která by reagovala na konkrétní potřeby migrantů. Za zmínku stojí rovněž podmínky pro udělení

povolení k trvalému pobytu, které jsou v ČR hodnoceny příznivě. Výhodou pro cizince je antidiskriminační zákon z roku 2009, který mimo dalších ustanovení zakazuje diskriminaci z důvodu rasy, etnického původu i národnosti (MPSV, 2009). Pozitivně je hodnoceno i zavedení zkoušky z českého jazyka, která není neúměrně náročná a podporuje žadatele ve snaze uspět. Účast na politickém dění, která zkoumá, do jaké míry se nově příchozí mohou zapojit do demokratického života, mluví naopak v neprospěch ČR. Situace je zde hodnocena jako druhá nejhorší ze všech 31 zkoumaných zemí. Přistěhovalci z EU se nemohou stát členy politických stran a volební práva pro obyvatele s trvalým pobytem, kteří pocházejí ze zemí mimo EU, jsou stále velmi omezená. Je však nutno říci, že možnost volebního práva pro cizince je na české politické půdě velmi diskutovaným tématem. Je pravděpodobné, že ČR tento deficit vůči ostatním evropským zemím brzy dožene.

3 Kenenovo kritérium: Diverzifikace výroby

Profesor Peter B. Kenen publikoval svůj příspěvek k teorii optimální měnové oblasti v roce 1969. Zajímal se především o to, jak *eliminovat* pravděpodobnost výskytu asymetrických šoků, než jak řešit jejich důsledky. Uvědomoval si, že regiony s dokonalou pracovní mobilitou jsou obvykle příliš malé na to, aby si mohly dovolit samostatnou měnu, a snažil se proto navrhnout střízlivější kritérium. To definoval jako stupeň diverzifikace produkce (Kenen, 1994).

3.1 Diverzifikace a asymetrické šoky

Podle Kenena budou ekonomiku s velmi diverzifikovanou produkcí ovlivňovat asymetrické šoky méně často a v daleko menší míře než ekonomiku s málo diverzifikovanou produkcí. Pokud totiž nejsou výroba a vývozy specializované na určitou komoditu (což bývá často problém např. v rozvojových zemích), změna spotřebitelské poptávky nebude mít závažný vliv ani na míru nezaměstnanosti, ani na celkovou hospodářskou situaci země (Baldwin & Wyplosz, 2013). Podívejme se pro názorný příklad Kenenovy myšlenky na vývozy z České republiky. Pokud ve zbytku Evropy klesne poptávka po české keramice, stav hospodářství to pravděpodobně příliš nezasáhne, protože keramika má velmi malý podíl na celkových vývozech. Pokud by však bylo uvaleno embargo na vývoz strojírenského zboží, negativně bude ovlivněna jak česká zaměstnanost, tak HDP země.

Diverzifikace tedy pomáhá předcházet závažným asymetrickým šokům. To však podle Kenena není její jedinou rolí. Mimo tuto *ex ante* funkci má i významné výhody *ex post*, po vytvoření měnové unie. Za prvé, pokud k nějakému šoku přece jen dojde, zmírňuje vysoká míra diverzifikace jejich dopady. Za druhé je důležitou podmínkou pro Mundellovo kritérium pracovní mobility. Jsou-li totiž členské země příliš specializované, ani vysoká ochota nezaměstnaných přestěhovat se za prací do zahraničí jim nezajistí pracovní příležitosti.

K podobnému závěru jako P. Kenen došla i Evropská komise v rozsáhlé studii „One Market, One Money“ z roku 1990. Tento dokument je velmi často uváděn do kontrastu s dílem Paula Krugmana, který se závěry Kenena nesouhlasil. Podle EK má obchod mezi evropskými zeměmi, zvláště ve zpracovatelském odvětví, vnitroodvětvový charakter — jedná se o tzv. *intra-industry trade* (Evropská komise, 1990, s. 28). Ten je založen na úsporách z rozsahu a diferenciaci produktu a vede k tomu, že země vyváží i dováží stejné

kategorie zboží (např. Česká republika a Německo v oblasti automobilů). Negativní poptávkový šok proto tyto země ovlivní přibližně ve stejné míře: pokud se spotřebitelé rozhodnou kupovat méně aut, budou pravděpodobně kupovat méně těch českých i těch německých. Díky hlubší obchodní integraci se tedy podporuje diverzifikace výroby a hospodářské šoky mají symetrický charakter.

Jak ale namítl Paul Krugman, tento efekt je jen jedna strana mince. Hlubší obchodní integrace zároveň vede k větší regionální koncentraci průmyslu. Má-li například Německo konkurenční výhodu ve strojírenském průmyslu, odstranění obchodních bariér zemi umožní plně využít jak statické, tak i dynamické úspory z rozsahu³, a rozšířit výrobu v tomto průmyslu. Šok v rámci jednoho odvětví se postupně stane šokem pro celou ekonomiku a země v měnové unii už nemá možnost tyto výkyvy vyrovnat pomocí měnového kurzu (Krugman, 1991)

I když se tedy zdá, že měnová unie vede k protichůdným tendencím – na jedné straně posiluje obchodní integraci a zvyšuje diverzifikaci produkce, na druhé straně posiluje regionální koncentraci průmyslu – De Grauwe (2012) dává za pravdu spíše Evropské komisi. Přestože průmysl má tendenci se koncentrovat v určitých oblastech, tyto oblasti nemusí v čím dál více integrované Evropě odpovídat národním hranicím. Je pravděpodobné, že vzniknou průmyslové „klustry“ napříč národními hranicemi, a šok v daném odvětví tak ovlivní všechny zapojené státy.

3.2 Diverzifikace produkce v zemích eurozóny

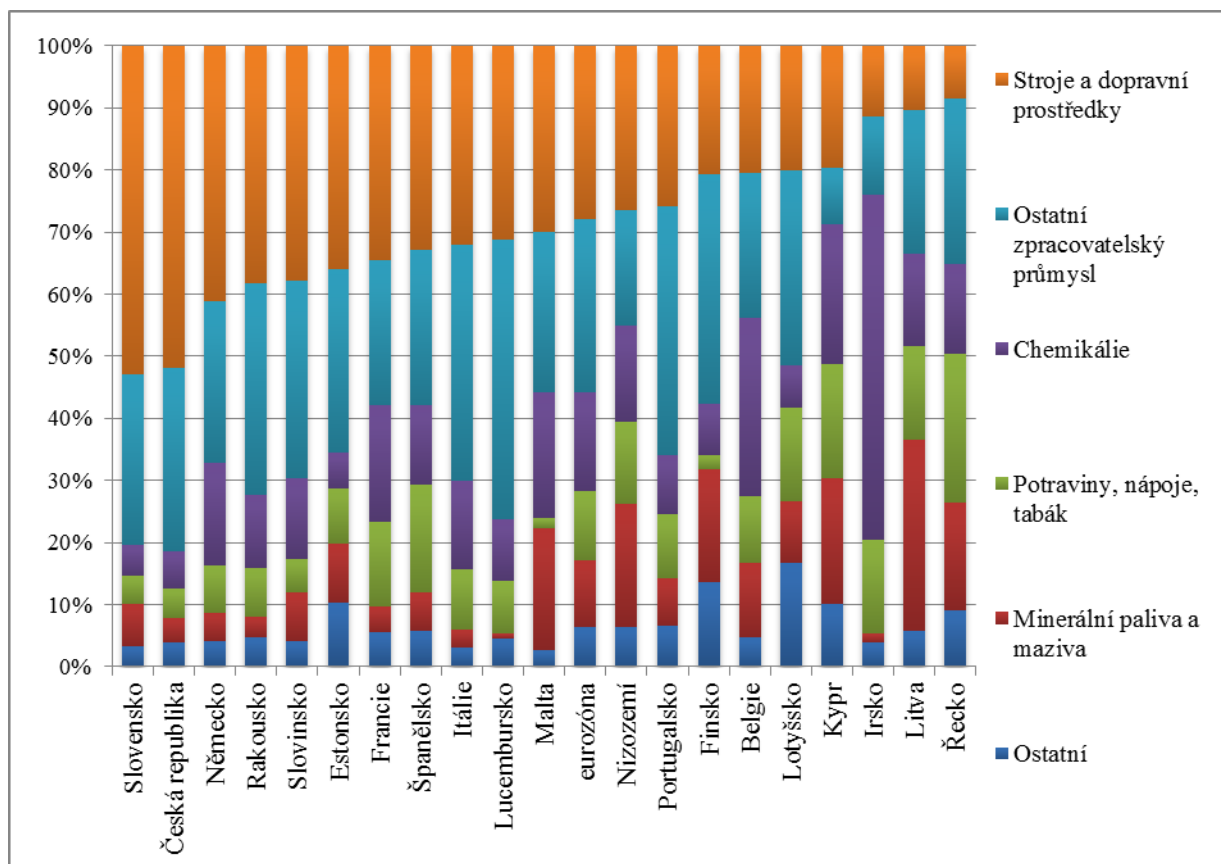
Graf č. 5 a tabulka č. 2 ilustrují diverzifikaci produkce jednotlivých evropských států na základě zboží struktury vývozu do EU podle třídy SITC. Průměrná zboží struktura pro země eurozóny je pak na grafu č. 6. Největší podíl na vývozech mají Stroje a dopravní prostředky a Ostatní zpracovatelský průmysl, obě kategorie tvoří asi 28 % vývozu do ostatních zemí EU. Na třetím místě jsou Chemikálie (16 %) a 11% zastoupení mají třídy Potraviny, nápoje a tabák a Minerální paliva a maziva. Navenek se tedy zdají být evropské vývozy do velké míry diverzifikované, v rámci jednotlivých zemí však existují značné rozdíly.

Stroje a dopravní prostředky jsou například obzvláště významným odvětvím pro Slovensko a Českou republiku, kde tvoří více než polovinu veškerých vývozu. Velký podíl pak mají ještě pro Německo, Rakousko a Slovinsko. Ostatní zpracovatelský

³ Dynamické úspory z rozsahu označují inovace a jiná technologická zlepšení (Baldwin & Wyplosz, 2013).

průmysl⁴ je pak nejvýznamnější pro Lucembursko, Portugalsko a Itálii. Naopak irská ekonomika je velmi závislá na vývozu chemikálií (56 %). Přestože tato dominantní odvětví jsou výsledkem konkurenční výhody daného státu, představují i riziko vzniku asymetrického šoku.

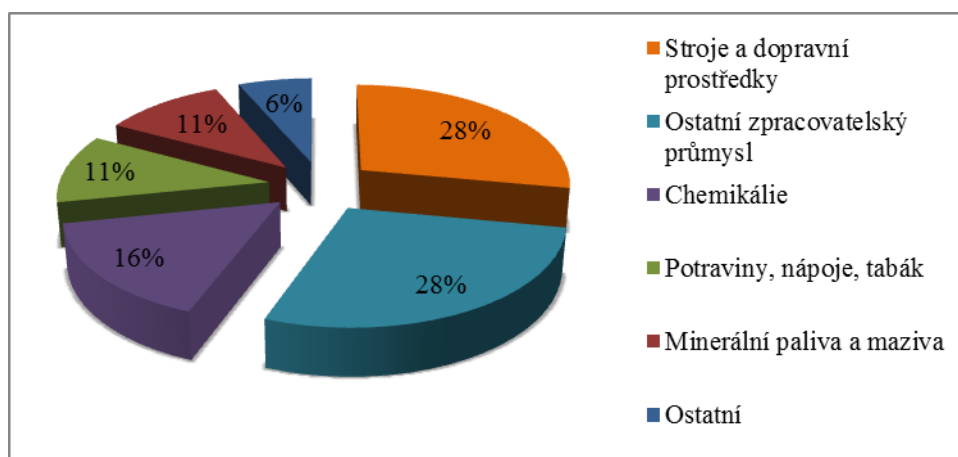
Graf 5: Zbožová struktura vývozu v rámci EU28 (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní zpracování.

⁴ Tedy polotovary a materiály (SITC 6) a průmyslové spotřební zboží (SITC 8), viz ČSÚ (2015)

Graf 6: Průměrná zbožová struktura vývozů v rámci EU28 pro země eurozóny (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní zpracování

Tabulka 2: Zbožová struktura vývozů v rámci EU28 (2013)

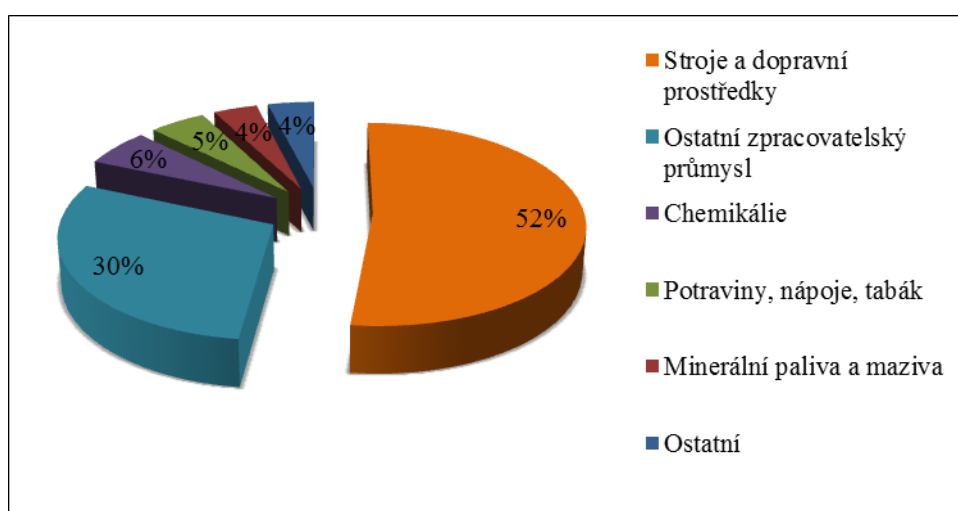
	Stroje, dopravní prostředky	Ostatní zpracovatelský průmysl	Chemikálie	Potraviny, nápoje, tabák	Minerální paliva, maziva	Ostatní
Slovensko	53,0	27,5	4,9	4,5	6,8	3,3
Česká republika	52,0	29,5	5,9	4,9	3,8	3,9
Německo	41,2	25,9	16,5	7,8	4,4	4,2
Rakousko	38,3	34,0	11,8	7,9	3,2	4,8
Slovinsko	37,9	31,8	13,0	5,4	7,9	4,0
Estonsko	36,0	29,6	5,7	9,0	9,5	10,2
Francie	34,5	23,3	18,8	13,7	4,2	5,5
Španělsko	32,9	24,9	12,8	17,4	6,3	5,7
Itálie	32,0	38,0	14,3	9,7	3,0	3,0
Lucembursko	31,2	44,9	10,0	8,5	0,8	4,6
Malta	29,9	25,9	20,2	1,8	19,6	2,6
eurozóna	27,9	27,8	16,0	11,0	10,7	6,6
Nizozemí	26,4	18,7	15,5	13,1	19,9	6,4
Portugalsko	25,9	40,0	9,7	10,2	7,6	6,6
Finsko	20,7	37,1	8,1	2,4	18,1	13,6
Belgie	20,4	23,3	28,7	10,7	12,1	4,8
Lotyšsko	20,1	31,4	6,8	15,2	9,8	16,7
Kypr	19,6	9,1	22,6	18,3	20,1	10,3
Irsko	11,4	12,6	55,5	15,1	1,3	4,1
Litva	10,4	23,0	14,9	15,2	30,7	5,8
Řecko	8,5	26,6	14,5	23,9	17,4	9,1

Zdroj: databáze Eurostat, vlastní zpracování

3.3 Diverzifikace české produkce

Jak je patrné z grafu č. 7, Česká republika je velmi závislá na vývozech strojírenského průmyslu. Pokud by toto odvětví bylo zasaženo, vliv na českou ekonomiku bude větší než v případě sousedního Rakouska. Nedávným příkladem toho, že nejde jen o hypotetické riziko, byly protiruské sankce zavedené v létě roku 2014, které omezily vývoz tzv. zboží dvojího užití. Toto omezení postihlo český strojírenský průmysl a stalo se předmětem vyostřené politické debaty nejen na úrovni České republiky, ale i celé Evropy (ČTK, 2014).

Graf 7: Zbožová struktura vývozu v rámci EU28 pro Českou republiku (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní zpracování

Další metodou, jak měřit míru diverzifikace obchodu v rámci určité skupiny, je tzv. Ballasův index projevené komparativní výhody (RCA)⁵. Ten měří poměr podílu vývozu dané skupiny zboží na celkovém vývozu země a podílu dané skupiny zboží na světovém vývozu (Štěrbová a kol., 2013). Pro účely této práce používám verzi indexu upravenou Munkácsim (2009), která porovnává strukturu exportu ne vůči celému světu, ale vůči ostatním evropským zemím.

$$RCA = \frac{\frac{x_{z,k}}{\sum x_{z,k}}}{\frac{x_{EU,k}}{\sum x_{EU,k}}}$$

V této rovnici představují x_z exporty zkoumané země, x_{EU} exporty v rámci EU28 a k komoditu (odvětví). Výrazy $\sum x_{z,k}$ tak označují celkovou hodnotu exportů zkoumané

⁵ Z anglického *revealed comparative advantage*

země a $\sum x_{EU,k}$ hodnotu exportů všech komodit (odvětví) v EU28. Čím je index specializace větší, tím méně je diverzifikován vývoz zkoumané země⁶.

Následující tabulka ukazuje vývoj RCA indexu pro 3 vybrané země (Českou republiku, Německo a Itálii) a 3 nejvýznamnější třídy zboží (Stroje a dopravní prostředky, Ostatní zpracovatelský průmysl, Chemikálie). Od roku 2004 se konkurenční výhoda ČR ve strojírenském průmyslu zvyšuje. To je sice jistě dobré pro strojírenské odvětví, z hlediska teorie OCA to ale znamená vyšší hospodářskou závislost průmyslu na strojírenství a vyšší riziko vzniku asymetrických šoků.

Tabulka 3: dynamický vývoj RCA indexu pro vybrané země a zbožové třídy

	2004	2007	2010	2013
Česká republika				
Stroje a dopravní prostředky	1,290	1,412	1,545	1,557
Ostatní zpracovatelský průmysl	1,194	1,089	1,041	1,125
Chemikálie	0,367	0,356	0,364	0,364
Německo				
Stroje a dopravní prostředky	1,204	1,210	1,214	1,230
Ostatní zpracovatelský průmysl	0,900	0,936	0,983	0,988
Chemikálie	0,914	0,963	1,024	1,019
Itálie				
Stroje a dopravní prostředky	0,921	0,952	0,947	0,952
Ostatní zpracovatelský průmysl	1,471	1,399	1,421	1,447
Chemikálie	0,717	0,741	0,766	0,883

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z Eurostatu

Analýza exportů ukázala, že i když jsou v průměru evropské ekonomiky diverzifikovány, uvnitř eurozóny existují výrazné rozdíly. Zbožová struktura Slovenska, Irska a Řecka se výrazným způsobem odlišuje od průměrné struktury, což představuje potencionální zdroj asymetrických šoků. Podobně je na tom i Česká republika, jejíž vývozy do EU jsou více než z poloviny tvořeny strojírenským průmyslem. V kontextu Kenenova kritéria tak není Česká republika velmi vhodným kandidátem pro vstup do EMU. Změna spotřebitelských preferencí v oblasti strojírenského průmyslu by významným způsobem ovlivnila hospodářství země i míru nezaměstnanosti a země by neměla možnost zlevnit dovozy pomocí devalvace měnového kurzu.

⁶ To samozřejmě nemusí být nutně špatně - daná země má v této komoditě (odvětví) projevenou konkurenční výhodu.

4 McKinnovo kritérium: Otevřenost ekonomiky

Dalším z ekonomů, kteří výrazně přispěli k teorii optimální měnové oblasti, byl Ronald McKinnon. I ten se na rozdíl od Mundella se nedomníval, že pracovní mobilita je klíčovým předpokladem pro dobře fungující měnovou unii. Ve své studii z roku 1963 tvrdí, že k posílení mobility často dochází *ex post*, po zavedení společné měny, a dá se navíc podpořit vhodnými politickými opatřeními. Klíčový je pro něj naopak stupeň otevřenosti ekonomiky a míry, do jaké mezi sebou země navzájem obchodují (McKinnon, 1963).

4.1 Otevřenost ekonomiky a asymetrické šoky

Jako optimální definuje takovou měnovou oblast, kde měnová a fiskální politika a plovoucí měnový kurz vzhledem ke zbytku světa může být využit k plnění tří, někdy konfliktních, cílů:

- 1) udržení plné zaměstnanosti
- 2) vyrovnané platební bilance
- 3) stabilní cenové hladiny

Otevřenost McKinnon měří jako podíl obchodovatelného a zboží k celkové produkci. Ten je velmi často dán velikostí, protože malé státy bývají většinou více otevřené. Malá otevřená ekonomika nemá schopnost ovlivnit ceny ve zbytku světa a efektivnost měnového kurzu coby nástroje ke zlepšení platební bilance je velmi malá.

McKinnonovu argumentaci si vysvětlíme na příkladu EU. Představme si, že EU⁷ sdružuje velmi otevřené ekonomiky, které mezi sebou obchodují, ale nesdílí společnou měnu, tj. udržují mezi sebou plovoucí měnové kurzy. Sníží-li se poptávka po produkci jedné země (tj. země je zasažena asymetrickým šokem), tato může depreciovat svoji měnu, aby zlevnila vývozy a vylepšila svou platební bilanci na úkor ostatních států⁸.

Podle McKinnona bude však změna kurzu velmi rychle doprovázena změnou ceny zboží v domácí měně. Ve velmi otevřených a mezi sebou obchodujících ekonomikách totiž ztrácí význam rozdíl mezi domácím a zahraničním zbožím; konkurenční prostředí vyrovnává ceny zboží, pokud je vyjádříme ve stejné měně (Baldwin & Wyplosz, 2013). Výsledkem tak není lepší platební bilance, ale výkyvy vnitřní cenové hladiny.

⁷ Tedy „svět“ v McKinnově terminologii

⁸ V moderní literatuře se tento jev nazývá kompetitivní devalvace, viz např. Oldřich Dědek pro ČNB (2004)

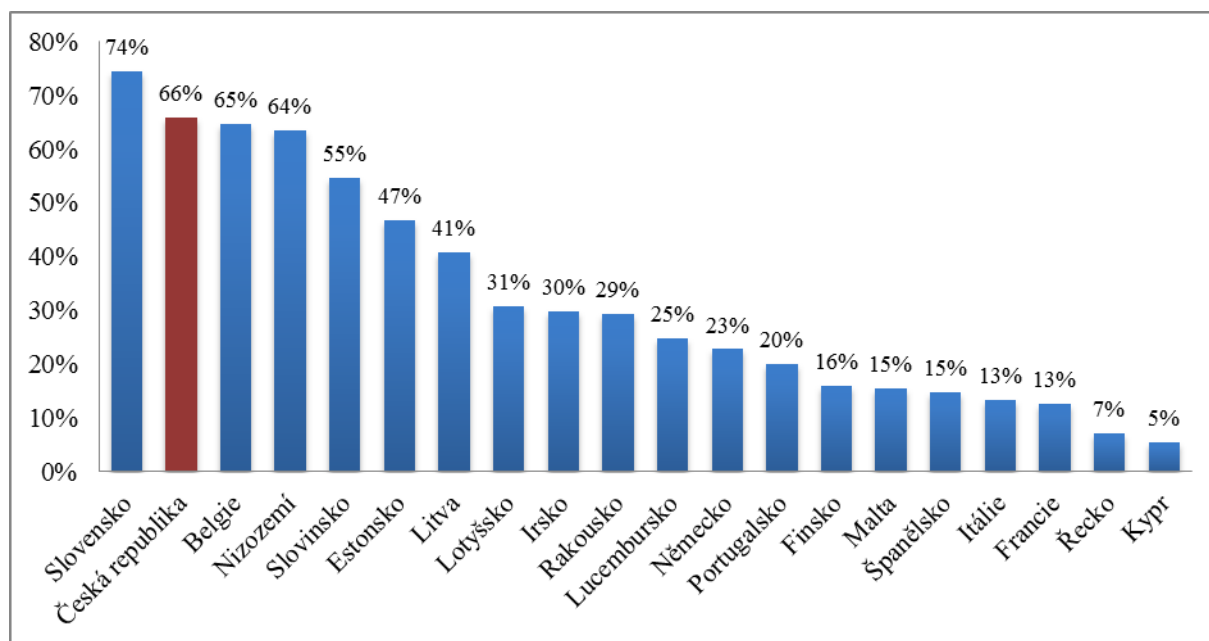
McKinnonův závěr proto zní, že čím je ekonomika otevřenější, tím je plovoucí měnový kurz méně efektivní coby nástroj platební bilance a více škodlivý pro vnitřní cenovou stabilitu (McKinnon, 1963).

4.2 Otevřenost ekonomik zemí eurozóny

Pro měření McKinnonova kritéria mezi zeměmi eurozóny a Českou republikou využijeme dva ukazatele. Prvním je otevřenost ekonomiky, druhým je význam obchodu v rámci EU vzhledem k celkovému obchodu dané země.

Otevřenost ekonomiky je zde měřena jako podíl vývozu zboží a služeb do zemí EU k HDP. Poměr vývozu a HDP je standardním ukazatelem, který je používán světovými i českými institucemi, zahrnujícími např. OECD i ČSÚ. Důvod, proč vývozy omezují pouze na ty evropské, je ten, že nás zajímá otevřenost na *vnitřním* trhu. V této chvíli tedy není důležité, kolik země vyváží do zemí mimo EU, protože možnost měnové unie s nečlenskými státy není předmětem diskuse.

Graf 8: Otevřenost ekonomiky (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní výpočty a zpracování

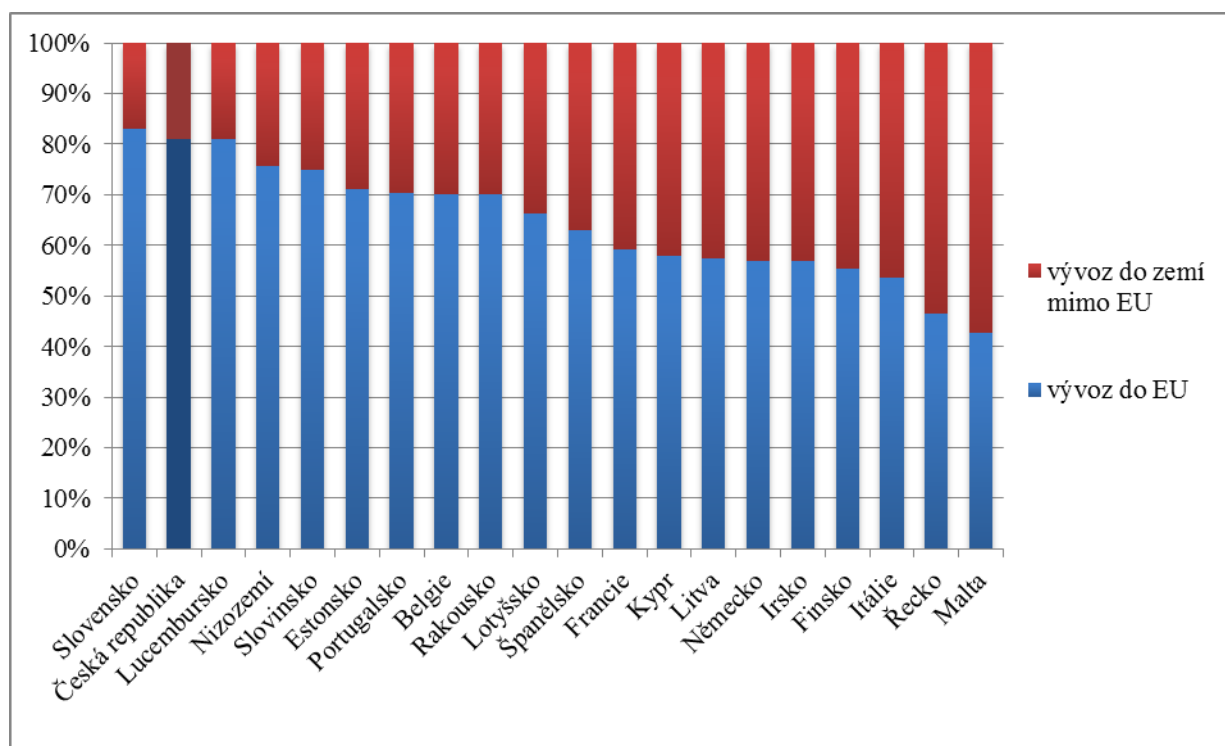
Jak je vidět na grafu č. 8, otevřenost ekonomiky směrem na vnitřní trh EU je v zemích eurozóny velmi rozmanitá, od pouhých 5 % v případě Kypru až po téměř 75 % v případě Slovenska. Česká republika se řadí mezi nejotevřenější ekonomiky, spolu s dalšími malými státy jako je Belgie, Nizozemí, či Slovinsko. Vidíme, že McKinnonova hypotéza, že otevřené ekonomiky mívají obvykle menší státy, se potvrzuje, i když rozhodně neplatí

úplně plošně; podívejme se např. na Portugalsko a Německo, jejich ekonomiky jsou přibližně stejně otevřené a Německo má přitom téměř čtyřikrát větší rozlohu⁹.

Druhým ukazatelem je míra vzájemného obchodu. Následující část se tedy zaměřuje na to, jak významný je obchod s partnery v EU28 v kontextu celkového obchodu. Grafy č. 8 a 9 ukazují poměr „intra-EU“ a „extra-EU“ obchodu, tedy obchodu se členskými zeměmi EU a se zeměmi mimo EU a to jak pro vývoz (graf č. 9), tak dovoz (graf č. 10).

S výjimkou Malty a Řecka představuje vývoz do členských zemí většinu celkových exportů (v průměru asi 64 %). Slovensko a Česká republika se s více než 80% podílem pohybují na předních pozicích, stejně jako v otázce otevřenosti ekonomik. Podobně to vypadá i s dovozy. Vůbec největší podíl evropských dovozů mají Estonsko a Lotyšsko, Česká republika je se 77 % na 4. pozici. V průměru tvoří evropské dovozy asi 67 % celkových dovozů.

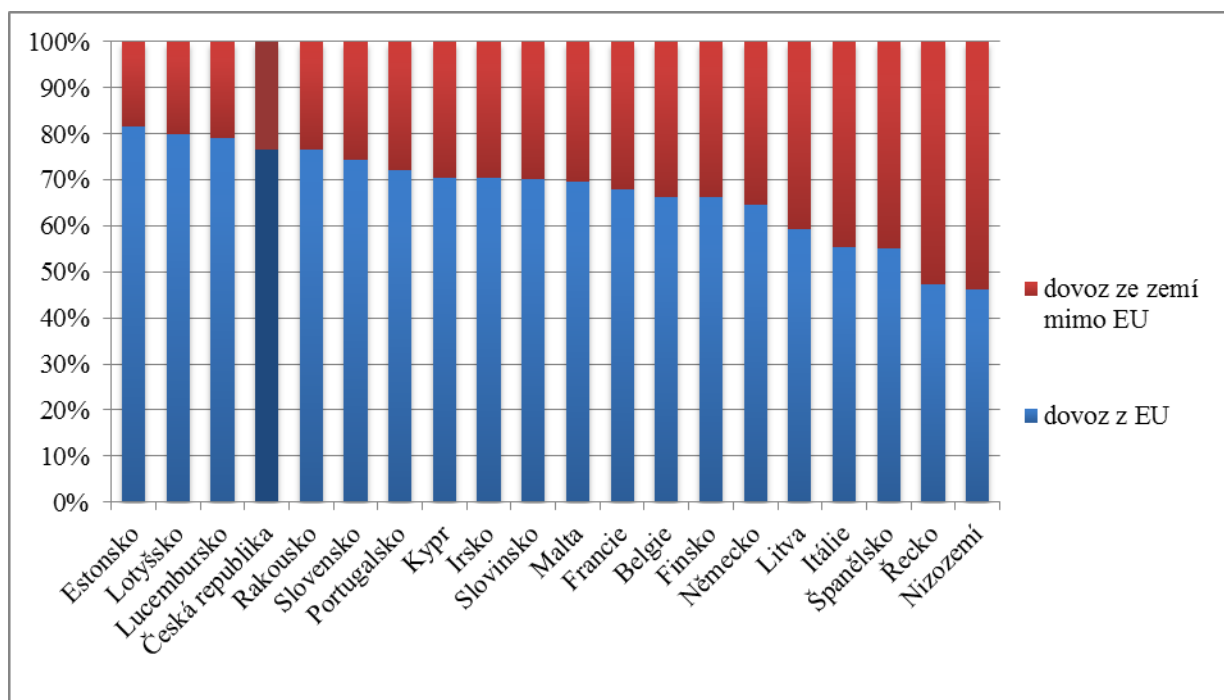
Graf 9: Struktura vývozu podle obchodního partnera (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní výpočty a zpracování

⁹ Rozloha Německa je 357 127 km², zatímco Portugalska (včetně Madeiry a Azorských ostrovů) je 92 082 km² – údaje Ministerstva zahraničních věcí ČR (2015).

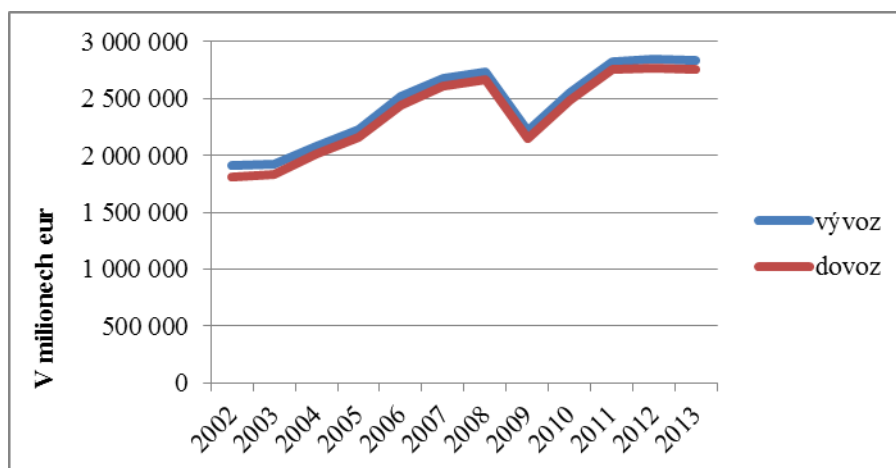
Graf 10: Struktura dovozů podle obchodního partnera (2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní výpočty a zpracování

Dynamický vývoj obchodu měřeného v absolutních číslech můžeme sledovat na grafu č. 11. Kromě výrazného poklesu v roce 2009, způsobeného hospodářskou krizí, má obchod rostoucí tendenci. Poté, co se vývozy i dovozy navrátily na jejich předkrizové hodnoty (přibližně 2 800 miliard eur), se však růst zpomaluje a v posledním zkoumaném roce 2013 se dokonce vývozy i dovozy o několik miliard eur snížily.

Graf 11: Vývoj obchodu v EU28 (2002-2013)



Zdroj: databáze Eurostat, vlastní zpracování

4.3 Otevřenost české ekonomiky

Jak už bylo řečeno výše, Česká republika patří mezi země, které jsou obchodu s EU velmi otevřené; podíl evropského vývozu na HDP představuje asi 66 %. Evropské vývozy i dovozy tvoří asi 80 % celkového obchodu, pořadí hlavních partnerů je však v obou případech rozdílné. Následující tabulka ukazuje pořadí obchodních partnerů v roce 2014. Nejdůležitější postavení má v dovozech i vývozech Německo, které představuje přibližně 30 % celkového obrátu obchodu.

Tabulka 4: Hlavní obchodní partneři v zahraničním obchodě České republiky (2014)

Top 5 obchodních partnerů (vývoz)	Objem vývozu (v mil. Kč)	Top 5 obchodních partnerů (dovoz)	Objem dovozu (v mil. Kč)
Německo	1 158 574	Německo	829 118
Slovensko	302 300	Čína	359 315
Polsko	215 567	Polsko	245 053
Francie	183 451	Slovensko	168 369
Spojené království	183 446	Ruská federace	129 352

Zdroj: ČSÚ (2015), vlastní zpracování

Průzkum tedy ukázal, že v průměru jsou ekonomiky eurozóny otevřené obchodu a velmi úzce spolu obchodují. To samé platí o České republice, která v obou ukazatelích převyšuje většinu zemí měnové unie. Podíl evropského vývozu na HDP je si 66 % a 80 % veškerého obchodu je realizováno s EU. Na základě McKinnonova kritéria tedy můžeme konstatovat, že vlivem silné provázanosti české ekonomiky s Německem a ostatními zeměmi eurozóny není manipulace s měnovým kurzem efektivním nástrojem platební bilance a Česká republika by, alespoň v tomto ohledu, byla velmi dobrým kandidátem pro EMU.

5 Politická integrace: Výhled do budoucna

Z první části práce vyplývá, že s ohledem na hospodářská kritéria není eurozóna zrovna učebnicový příklad optimální měnové oblasti. Pracovní mobilita na evropském trhu je téměř zanedbatelná, národní produkce nedostatečně diverzifikovaná a mezi některými zeměmi existují výrazné rozdíly ve zbožové struktuře. Aby se proto unie vyrovnala s asymetrickými hospodářskými šoky a byla dlouhodobě udržitelná, musí podle teorie OCA zavést dodatečná, politická opatření. Baldwin a Wyplosz (2013) uvádí tři nejdůležitější kritéria – fiskální transfery, jednotné priority a nakonec kritérium soudržnosti. Tato kapitola se soustředí výhradně na systém fiskálních transferů, který je především od počátku krize v roce 2008 velmi diskutovaným tématem.

5.1 Fiskální transfery

Kritériem fiskálních transferů rozumíme systém, který by v případě hospodářského šoku umožnil vzájemnou kompenzaci mezi jednotlivými členskými státy (Baldwin & Wyplosz, 2013). Státu, který byl zasažen a potýká se nyní se zvýšenou mírou nezaměstnanosti, by se dostalo finanční pomoci. Ta by šla ze zdrojů toho státu, který naopak čelí zvýšené poptávce a inflačním tlakům. Ve výsledku by se tak obě země navrátily do původní rovnováhy.

Základem tohoto kritéria je předpoklad dočasných *asymetrických* šoků. Těmi označujeme jak šoky, které postihly jednu určitou zemi, tak ty, které jsou ve své podstatě symetrické, ale každou členskou zemi ovlivní jiným způsobem (De Grauwe, 2012). S asymetrickými šoky se běžně setkáváme na úrovni jednotlivých států. Pokud bude například v České republice silně omezena výroba energie tepelnými elektrárnami, nejvíce postiženy budou oblasti Sokolovska a Mostecko (MZV, 2011). Intenzivnější příliv turistů bude mít naopak pozitivní dopady na Prahu a Karlovarsko. Aby tyto výkyvy neměly příliš velký dopad na celkový rozpočet, využívají země automatických stabilizátorů či systému vyrovnávacích plateb.

Automatické (vestavěné) stabilizátory zmírňují výkyvy agregátní poptávky a pomáhají tak stabilizovat ekonomiku, aniž by přitom vyžadovaly další rozhodnutí vlády nebo zásahu jiného ekonomického subjektu (Pavelka, 2010). Regionu, který byl zasažen šokem, klesnou příjmy a tím pádem i daňové odvody do státního rozpočtu. Zvyšuje se naopak přísun sociální pomoci, především podpory v nezaměstnanosti. Opačný proces

probíhá v regionu, ve kterém se příjmy zvýšily. Protože podobné výkyvy probíhají uvnitř země současně, celkový efekt na rozpočet je navenek neutrální.

Vyrovňovací platby se využívají ve federativních státech a jejich úkolem je snížit příjmové rozdíly jednotlivých spolkových zemí. Německá federace má se současným systémem, tzv. *Finanzausgleich*, zkušenost už od roku 2005. Základním znakem je zde pravidlo, že stát, který v daném roce vybere méně daní, než je jeho průměrná fiskální kapacita, obdrží kompenzaci od státu, který na daních vybral naopak více (Clemens & Veldhuis, 2013).

5.2 Možnosti hlubší fiskální integrace v eurozóně

Řada studií se shoduje v tom, že určitá forma fiskálního vyrovnání nebo dokonce rozpočtové unie by měla fungovat i v rámci EMU. De Grauwe (2012) označuje měnovou unii, která není zároveň unií rozpočtovou, za „neúplnou.“ Podle něj je taková unie daleko křehčí a zranitelnější z hlediska budoucího fungování než „úplná“ měnová unie. S podobným závěrem přichází i studie německé Deutsche Bank zaměřená na fiskální integraci v EU. Autoři vytyčují čtyři základní znaky, které by podle nich měla životaschopná fiskální unie obsahovat (Vetter, 2013). Jsou jimi

- a) společná fiskální politika
- b) mechanismus intervence v případě krize
- c) systém vyrovnávacích plateb
- d) společný rozpočet.

Co se týče prvních dvou bodů, evropská integrace podnikla počáteční kroky ke společným fiskálním pravidlům už v rámci Maastrichtských konvergenčních kritérií a Paktu stability a růstu (PSR). Jejich cílem je zaručit udržitelnost veřejných financí a fiskální disciplínu jednotlivých zemí. Největším impulsem pro zpřísnění těchto pravidel a zavedení nápravných opatření byla dluhová krize v eurozóně, která začala v roce 2008 a ukázala, že je potřeba tyto nástroje reformovat (Dostálová, 2012). Výsledkem asi dva roky trvajících reforem je tzv. *Six-pack*, který má za cíl posílit rozpočtový a makroekonomický dohled, *Two-pack*, který zpříšňuje nápravnou větev PSR a měl by být využíván především v případě vážné finanční nestability, a nakonec Fiskální úmluva — neboli Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii — která opět cílí na vyšší rozpočtovou odpovědnost (Dědek, 2014). Každá z těchto reforem

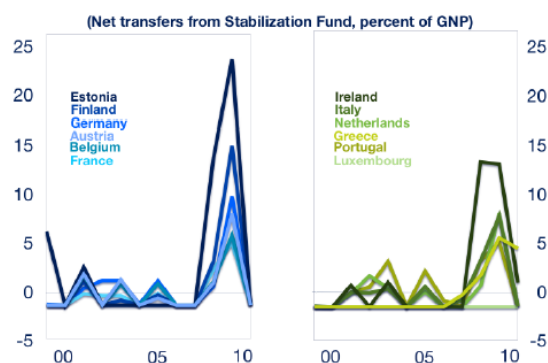
stanovuje přesné požadavky na zapojené členské státy, jejich detailní rozbor je však nad rámec tohoto textu.

Evropská unie rovněž disponuje společným rozpočtem, jehož úlohou je především podpora výhledových unijních priorit¹⁰. Je tedy zaměřen spíše na dlouhodobou stabilitu, zatímco řešení krátkodobých krizí zůstává v rukou členských států. Pokud by se rozpočet měl rozšířit o roli efektivní krátkodobé stabilizace, musely by se jeho prostředky úměrně navýšit. Existují přitom různé návrhy, jak dodatečné prostředky získat. Van Rompuyova zpráva (2012) navrhuje centrální instituci, která by spolurozhodovala o národních rozpočtech a byla financována z příspěvků jednotlivých zemí v závislosti na jejich ekonomické velikosti, podobně jako to funguje s rozpočtem EU. Wolff (2012) odhaduje náklady stabilizační politiky a fiskální stability přibližně na 2 % HDP eurozóny, tedy asi 200 miliard eur (ECB, 2015).

Na podobném principu je založen i návrh MMF. Ten se zasazuje o vytvoření tzv. *rainy-day fund*, tedy fondu, který má sloužit pro metaforickou nepřízeň počasí. Je-li země zasažena šokem, má možnost čerpat z fondu částku, která se odvíjí od relativní velikosti její ekonomiky, závažnosti šoku a množství prostředků ve fondu (MMF, 2013). Podobně jako v předchozí studii jsou i zde roční příspěvky zemí odhadovány na 1,5-2,5 % hrubého národního důchodu (HND) eurozóny. V případě, že se v žádném členském státě nevyskytl výraznější negativní šok, prostředky jsou uloženy na budoucí potřebu.

Na základě výsledků ekonometrické analýzy (Furceri & Zdzienicka, 2013) autoři ilustrují, jak by se vyvíjely příspěvky a čerpání jednotlivých zemí od roku 1999 do roku 2010. Pokud by stabilizační fond fungoval už v roce 1999, většina zemí by byla čistými příspěvateli do roku 2007 a čistými příjemci během nedávné krize (graf č. 12). Přes celé období by však byly průměrné čisté příspěvky všech zemí s výjimkou Lucemburska blízko nule. Autoři předpokládají, že transfery by neměly trvalý charakter ani při jeho fungování v budoucnu. Rychleji rostoucí země (především země na periferii eurozóny) by přispívaly relativně vyššími částkami, zároveň by však během recese čerpaly větší transfery. Hypotetický vývoj těchto příspěvků v letech 1999-2010 ukazuje graf č. 13.

¹⁰ Přehled unijních priorit je k dispozici na http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/priorities/index_en.htm

Graf 12: „Rainy-day“ fond eurozóny**Graf 13: Regionální příspěvky**

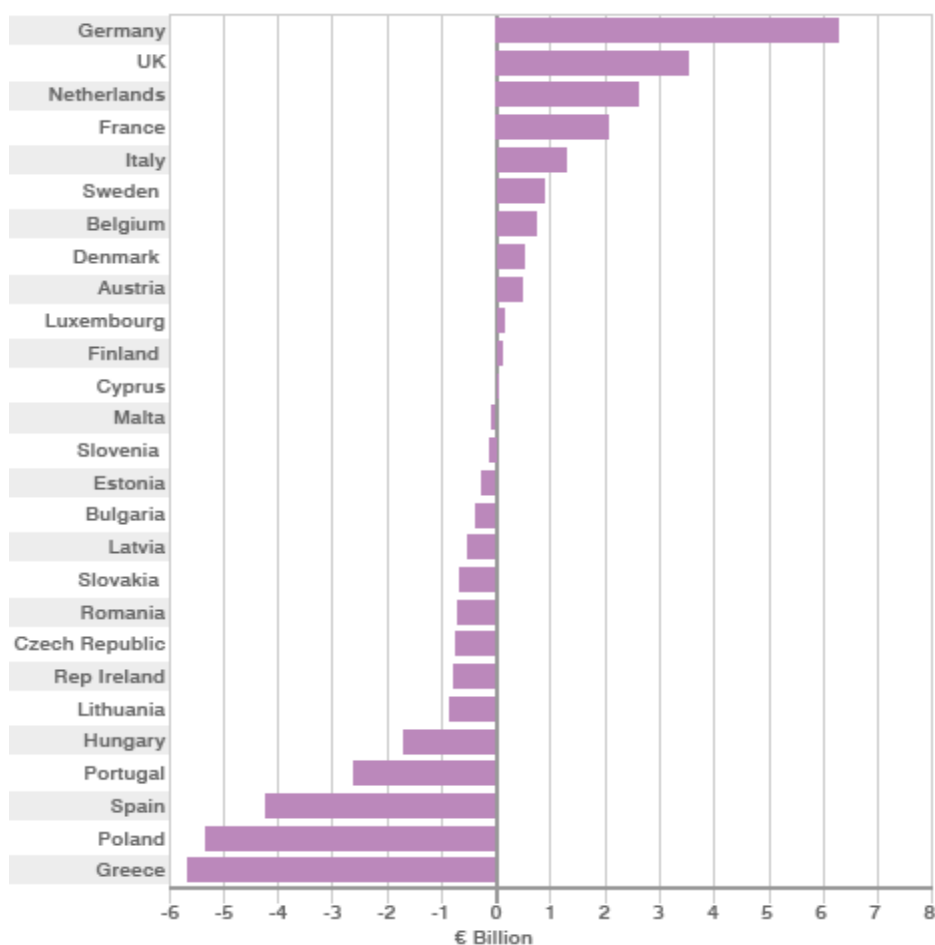
Zdroj: IMF (2013) na základě dat od Furceri & Zdzienicka (2013)

Alternativou je zavedení evropské daně, které by podléhala každá finanční transakce (Bargain a kol., 2012), nebo stanovení fixního podílu národních daní, např. DPH, které by státy odváděly do společného fondu. To by však vyžadovalo nutnost příslušnou daň harmonizovat.

Všechny výše uvedené možnosti jsou založeny na principu společného sdílení rizika.¹¹ Autoři návrhů trvají na tom, že fiskální unie by byla v dlouhodobém měřítku výhodná pro všechny členy. Toto tvrzení je však přinejmenším sporné. Navzdory optimismu autorů z MMF by se mohla vytvořit skupina čistých příjemců, kteří by byli k „nepřízni počasí“ více náchylní než ostatní. Graf č. 14 ukazuje čistou pozici jednotlivých zemí v rozpočtu EU před vypuknutím krize v roce 2007. Pokud země nebudou přesvědčené, že k podobné situaci nedojde i v rámci stabilizačního fondu, bude pravděpodobně velmi obtížné získat pro podobný systém politickou podporu. Získat pak souhlas všech členských zemí eurozóny by znamenalo skutečně nelehký úkol.

¹¹ I v české literatuře se často setkáme s anglickým termínem „fiscal risk-sharing“

Graf 14: Čistá pozice členských zemí ve společném rozpočtu EU



Zdroj: (BBC, 2008)

Ještě významnější problém spojený se vznikem stabilizačního fondu představuje riziko morálního hazardu. Pokud budou mít země jistotu finanční podpory, tedy existenci jakési „*bail-out clause*“, mohou mít tendenci odkládat nepopulární strukturální reformy a užívat si volného přísunu peněz. Současné problémy se zakonzervují a z přechodného asymetrického šoku se stane trvalý hospodářský problém (Vetter, 2013). Angela Merkelová toto riziko v kontextu nedávné krize několikrát zdůraznila a bylo také hlavním důvodem její prvotní nevole poskytnout finanční pomoc řecké vládě a bankám (Newman, 2011). Jakýkoliv konkrétní návrh stabilizačního fondu bude muset s tímto rizikem počítat a finanční pomoc podmínit přísným plněním stanovených podmínek.

Ani přísná fiskální disciplína ale nemusí zaručit úspěšnost fiskální unie. Mají-li se fiskální transfery stát pro eurozónu reálnou možností, bude potřeba, aby členské státy byly rozhodnuty jednat v zájmu EMU jako celku a povýšily solidaritu nad nacionalismus (Baldwin & Wyplosz, 2013). To však vyžaduje změnu v myšlení občanů EU, nikoliv zásah politických autorit.

Závěr

Od chvíle, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie, se přijetí společné měny stalo tématem ekonomické, politické i společenské debaty. Otázka v současné době nezní, *zda* euro přijmout (k tomu jsme se ostatně zavázali v roce 2004), ale spíše *kdy* bude vhodná doba. Před nahrazením koruny eurem je třeba pečlivě uvážit, zda nejsou náklady našeho členství vyšší než přínosy, a zda bychom tak nepodstupovali zbytečné riziko.

Současná legislativa podmiňuje vstup do eurozóny čtyřmi maastrichtskými kritérii. Jsou však tato kritéria dostatečným měřítkem toho, zda je země schopna nést náklady společné měny? Autoři teorie optimální měnové oblasti by zajisté odpověděli, že nikoliv. R. Mundell, R. McKinnon a P. Kenen byli přesvědčeni, že měnová integrace je vhodná pouze v případě, že charakteristiky jednotlivých ekonomik splňují určitá kritéria. Pro R. Mundella byla tímto zásadním kritériem mobilita pracovní síly. Pokud se pracovní síla v rámci měnové unie volně pohybuje, vyrovnává tím výkyvy agregátní poptávky, stabilizuje zaměstnanost a celkový výstup. Podle R. McKinnona je důležitý stupeň otevřenosti ekonomiky. Je-li většina zboží obchodovatelná v zahraničí a státy mezi sebou udržují silné obchodní vazby, konkurenční prostředí vyrovnává ceny a měnový kurz coby nástroj ke zlepšení platební bilance ztrácí efektivitu. Třetím spoluzakladatelem teorie OCA byl P. Kenen, který stanovil kritérium diverzifikace výroby. Pokud jsou výroba a vývozy diverzifikovány a ekonomiky členských zemí mají podobnou strukturu, hospodářské otřesy budou mít spíše symetrickou povahu a jejich důsledky příliš neovlivní celkový stav ekonomiky.

Jsou-li tedy plněna všechna kritéria, asymetrické šoky se vyskytují zřídka a země si s nimi poradí i bez nutnosti oslabovat měnu. Může Česká republika doufat v tak příznivý vývoj? V současné chvíli se zdá, že nemůže.

V otázce mobility pracovní síly je ČR daleko za průměrem států EMU. Jen 11 % Čechů zvažuje budoucí práci v zahraničí a ani ne polovina z nich k tomu podniká potřebné profesní či studijní kroky. Většina českých obyvatel by domov opouštěla nerada a bojí se práce v cizím jazyce. Tento postoj je v kontrastu s Pobaltskými zeměmi, kde by práci v zahraničí uvítala více než třetina lidí. To odpovídá tradičním migračním proudům, které směřují z jihu na sever a z východu na západ. Zatímco ve východních zemích eurozóny tvoří občané EU jen okolo 1 % celkové populace, v Irsku či Belgii se jedná o 7-8 % a v Lucembursku dokonce o 38 %. Česká republika má se 2 % k těmto číslům ještě daleko,

podíl občanů z EU se však postupně zvyšuje, stejně jako se zlepšuje česká integrační politika.

Ani stupeň ekonomické diverzifikace nemluví v prospěch brzkého přijetí eura. Konkurenční výhoda českého průmyslu tkví tradičně v odvětví strojírenství, které v současné době tvoří více než 50 % českých vývozů a jeho relativní význam stále stoupá. Pokud by bylo toto odvětví zasaženo hospodářským šokem, jako se stalo v případě protiruských sankcí, důsledky se pravděpodobně podepíší na celkovém HDP i míře nezaměstnanosti. Česká republika však není jedinou zemí, která se úzce specializuje na jediné odvětví. V podobné situaci se nachází Slovensko (rovněž v oblasti strojírenství) a Irsko, silně závislé na vývozu chemikálií. Přestože je tedy produkce eurozóna navenek diverzifikovaná, mezi jednotlivými ekonomikami existují značné rozdíly.

Totéž se dá říci o stupni otevřenosti evropských ekonomik. Zatímco na Kypru či v Řecku tvoří vývozy do EU jen asi 6 % HDP, v České republice je to více než desetkrát více. S výjimkou Slovenska je naše ekonomika dokonce otevřenější než ekonomiky zbývajících států eurozóny. Za zmínku stojí rovněž silná obchodní provázanost s Německem, kam směřuje asi 30 % veškerých českých vývozů. Manipulace s měnovým kurzem tímto ztrácí efektivitu a Česká republika by byla z hlediska kritéria otevřenosti kandidátem EMU.

Je proto obtížné vyslovit jednoznačný závěr. Česká republika některá kritéria splňuje a jiná ne, což je hlavní úskalí teorie OCA. Autoři teorie sice nevymezují konkrétní úroveň sladění, jíž je třeba dosáhnout, pro podobné případy však dávají doporučení v podobě dodatečných politických kritérií. Systém fiskálních transferů, ať už v podobě plnohodnotné fiskální unie nebo stabilizačního fondu, by mohl pomoci zmírnit dopady asymetrických hospodářských šoků. Zda však budou státy ochotny na podobná opatření přistoupit i přes riziko morálního hazardu a finanční nákladnosti, zůstává otázkou. Jisté je, že ČR by měla pečlivě sledovat ekonomický vývoj eurozóny, usilovat o co největší reálnou konvergenci vůči jejím členům a aktivně se podílet na větší politické integraci. Jen tak bude schopna využít do největší míry výhod, které měnové integrace nabízí.

Seznam literatury a zdrojů

Knižní publikace

1. Baldwin, R. & Wyplosz, C., 2013. *Ekonomie evropské integrace*. 4. edice Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN: 978-80-247-4568-8
2. Clemens, J. & Veldhuis, N., 2013. *Federalism and Fiscal Transfers: Australia, Germany, Switzerland and the United States*. Fraser Institute. Vancouver. ISBN 978-0-88975-272-6
3. Coles, T. & Hall, C. M., 2008. *International business and tourism: Global issues, contemporary interactions*. London: Routledge. 978-0-415-42431-8
4. ČSÚ, 2014. *Statistická ročenka České republiky 2013*. ISBN 978-80-250-2105-7
5. De Grauwe, P., 2012. *Economics of Monetary Union*. 9 edice Oxford: Oxford University Press. ISBN: 978-0-19-960557-6
6. Dostálová, I., 2012. *Six pack, two pack, Smlouva o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii: krok za krokem k fiskální integraci?*. In: Harmonizace fiskální a sociální politiky v EU? Praha: Vzdělávací středisko na podporu demokracie, NEWTON College, 2012, s. 170-177. ISBN 978-80-904281-8-8
7. Kenen, P. B., 1994. The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View. V: *Exchange Rates and the Monetary System: Selected Essays of Peter B. Kenen*. Brookfield: Edward Elgar Publishing Company, s. 41-63. ISBN 1-85278-943-3
8. Mintz, N., 1970. *Monetary Union and Economic Integration*. New York: New York University Press.
9. Mundell, R., 1961. A Theory of Optimum Currency Areas. *American Economic Review* 51, s. 657-665.
10. Pavelka, T., 2010. *Makroekonomie základní kurz*. 3 editor Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu. ISBN 978-80-86730-55-4
11. Štěrbová, L. a kol. 2013. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 20. století*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4. ISBN: 978-80-247-4694-4

Odborné časopisy a tiskoviny

12. Amanti, S. & Patterson, B., 1998. Adjustment to asymmetric shocks. *Economic Affairs Series* 9.
13. Bargain, O. a kol., 2012. Fiscal Union in Europe? Redistributive and Stabilizing Effects of an EU Tax-Benefit System. *IZA Discussion Paper Series*, 6585(IZA).

14. ECB, 2015. Economic Activity. *Economic Bulletin*, 1/2015
15. Evropská komise, 1990. One market, one money. *European Economy*, Svazek 44, s. 130-132.
16. EXPAK, 2010. Zpráva o analýze situace v rakousko-českém příhraničí. *Fórum pro spolupráci v oblasti politiky trhu práce*.
17. Haberler, G., 1970. The international monetary system: some recent developments and discussions. V: *Approaches to greater flexibility of exchange rates*. s. 115-123, Princeton University Press, Princeton, N.J.
18. Furceri, D. & Zdzienicka, A., 2013. The Euro Area Crisis: Need for a Supranational Fiscal Risk Sharing Mechanism?. *IMF Working Paper 13/198*
19. Huddleston, T. a kol., 2011. Migrant Integration Policy Index III.. *Migrant Integration Policy Index*.
20. ICF GHK, 2013. A fact finding analysis on the impact on the Member States' social security systems of the entitlements of non-active intra-EU migrants special non-contributory cash benefits and healthcare granted on the basis of residence. *DG Employment, Social Affairs and Inclusion via DG Justice Framework*.
21. Komárek, L. & Horváth, R., 2002. Optimum currency area theory: an approach for thinking about monetary integration. Coventry: University of Warwick, Department of Economics. *Warwick economic research papers 647*.
22. Krugman, P. R., 1991. Regions and Nations. V: *Geography and Trade*. Cambridge: MIT Press, s. 81-85.
23. McKinnon, R., 1963. Optimum Currency Areas. *The American Economic Review*, 7, Svazek 53, s. 717-725.
24. MMF, 2013. Toward a Fiscal Union for the Euro Area: Technical background notes.
25. Munkácsi, Z., 2009. *Export structure and export specialisation in Central and Eastern European countries*. Budapešť: Magyar Nemzeti Bank.
26. Vetter, S., 2013. Do all roads lead to fiscal union? Options for deeper fiscal integration in the eurozone. *EU Monitor*.
27. Wolff, G. B., 2012. A Budget for Europe's Monetary Union. *Bruegel Policy Contribution*, Svazek 22.

Internetové zdroje

28. BBC, 2008. *EU Budget: Who pays what?*. [Online]
Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8036097.stm>
[Přístup získán 5 4 2015].
29. ČNB, 2004. *Euro přijmeme, až omezíme dluhy*. [Online]
Dostupné z:
https://www.cnb.cz/cs/verejnost/pro_media/clanky_rozhovory/media_2004/cl_04_040427.html
30. ČSÚ, 2011. *Česká republika v mezinárodním srovnání*. [Online]
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/1607-12-r_2012-9
[Přístup získán 13 11 2014].
31. Dědek, O., 2014. *Fiskální úmluva*. [Online]
Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/fiskalni-umluva>
[Přístup získán 11 4 2015].
32. Eurobarometer, 2010. *Geographical and labour market mobility*. [Online]
Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_337_en.pdf
[Přístup získán 12 11 2014].
33. Evropská komise, 2014. *EURES*. [Online]
Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?catId=27&acro=eures&lang=cs>
[Přístup získán 21 4 2015].
34. MigrationWatchUK, 2013. *Comparison of UK Benefits with those of the EU14*. [Online]
Dostupné z: <http://www.migrationwatchuk.org/briefing-paper/4.17>
[Přístup získán 10 3 2015].
35. MPSV, 2009. *ZÁKON č. 198/2009 Sb.*. [Online]
Dostupné z: http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z198_2009o
[Přístup získán 17 11 2014].
36. MZV, 2015. *Německo*. [Online]
Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/nemecko/
[Přístup získán 19 4 2015].
37. MZV, 2015. *Portugalsko*. [Online]
Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/portugalsko/
[Přístup získán 19 4 2015].
38. MZV, 2014. *Kypr*. [Online]
Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/kypr/
[Přístup získán 19 4 2015].

39. MZV, 2011. *Energetický průmysl ČR*. [Online]
Dostupné z: <http://www.czech.cz/cz/Podnikani/Ekonomicka-fakta/Energeticky-prumysl-CR>
[Přístup získán 12 4 2015].
40. Newman, A., 2011. *The Greek Haircut and Europe's Shared Responsibility*. [Online]
Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/136672/abraham-newman/the-greek-haircut-and-europes-shared-responsibility>
[Přístup získán 8 4 2015].
41. RSAS, 1999. *Nobelprize.org*. [Online]
Dostupné z: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/1999/press.html
42. Van Rompuy, H., 2012. *Towards a Genuine Economic and Monetary Union*. Zpráva prezidenta Rady EU, 26. června 2012. [Online]
Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsData/docs/pressdata/en/ec/134069.pdf>
[Přístup získán 10 11 2014].

Databáze

43. ČSÚ, 2015. *Vývoz a dovoz zboží podle teritoriálního členění v přeshraničním pojetí*. [Online]
Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/20554493/vzocr040715_3.xlsx/3f40cad1-26a5-415c-a735-8151bce2b5cc?version=1.0
44. ČSÚ, 2015. *Zahraniční obchod podle tříd SITC*. [Online]
Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551185/241013-150213.pdf/687dc00c-3632-4e45-a682-d604a68c9bb1?version=1.1>
45. ČTK, 2014. *CzechTrade*. [Online]
Dostupné z: <http://www.czechtrade.cz/o-czechtrade/reference/czechtrade-media/recept-na-sankce-jizni-amerika-a-sns-13-8-2014/>
[Přístup získán 16 11 2014].
46. Eurostat [Online]
Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
[Přístup získán 1 11 2014].
47. ČSÚ [Online]
Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislatab=OBY5092PU_OK&&kapitola_id=743
[Přístup získán 1 11 2014].

Seznam příloh

Příloha 1: Otevřenost ekonomik zemí eurozóny a České republiky (2013)

Příloha 2: Ochota Evropanů cestovat za prací do zahraničí (2009)

Příloha 3: Počet cizinců ze zemí EU na celkovém obyvatelstvu země (2013)

Příloha 4: Vývoz zboží ve třech klíčových odvětvích (mil. eur)

Příloha 5: Celkové vývozy z EU, vývoj v čase (v mil. eur)

Příloha 6: Celkových dovozů ze zemí EU a mimo EU, celkové vývozy do zemí EU a mimo EU (2013)

Přílohy

Příloha 1: Otevřenost ekonomik zemí eurozóny a České republiky (2013)

	Vývoz do EU (v mil. eur)	HDP (v mil. eur)	Otevřenost ekonomiky
Slovensko	53 738	72 134,1	74,50 %
Česká republika	98 552	149 491,1	65,92 %
Belgie	247 621	382 692,0	64,71 %
Nizozemí	382 770	602 658,0	63,51 %
Slovinsko	19 248	35 274,9	54,57 %
Estonsko	8 706	18 613,4	46,77 %
Litva	14 097	34 631,2	40,71 %
Lotyšsko	7 212	23 372,1	30,86 %
Irsko	48 909	164 049,8	29,81 %
Rakousko	92 018	313 066,9	29,39 %
Lucembursko	11 245	45 478,2	24,73 %
Německo	623 362	2 737 600,0	22,77 %
Portugalsko	33 279	165 690,0	20,09 %
Finsko	30 959	193 443,0	16,00 %
Malta	1 118	7 262,6	15,39 %
Španělsko	150 035	1 022 988,0	14,67 %
Itálie	209 287	1 560 023,8	13,42 %
Francie	258 835	2 059 852,0	12,57 %
Řecko	12 834	182 054,2	7,05 %
Kypr	883	16 503,7	5,35 %

Zdroj: Eurostat (ext_lt_intratrd, nama_gdp_c), vlastní výpočty

Příloha 2: Ochota Evropanů cestovat za prací do zahraničí (2009)

Procento kladných odpovědí na otázku "Plánujete v budoucnu pracovat v jiné zemi, než je ta vaše?"	
Estonsko	38
Lotyšsko	36
Litva	35
Finsko	35
Slovinsko	30
Francie	25
Slovensko	23
Nizozemí	22
Irsko	22
Portugalsko	21
Malta	20
Belgie	18
EU27	17
Lucembursko	16
Španělsko	12
Česká republika	11
Německo	11
Kypr	10
Rakousko	8
Řecko	8
Itálie	4

Zdroj: Geographical and Labour Market Mobility (Eurobarometer, 2010)

Příloha 3: Počet cizinců ze zemí EU na celkovém obyvatelstvu země (2013)

	Počet obyvatel	Cizinci ze zemí EU	
Lucembursko	537 039	206 119	38,38 %
Kypr	865 878	112 587	13 %
Irsko	4 591 087	379 201	8,26 %
Belgie	11 161 642	806 732	7,23 %
Rakousko	8 451 149	415 175	4,91 %
Španělsko	46 727 890	2 060 653	4,41 %
Německo	82 020 578	3 022 392	3,68 %
Malta	421 364	12 840	3,05 %
Nizozemí	16 779 575	380 540	2,27 %
Francie	65 560 721	1 407 012	2,15 %
Itálie	59 685 227	1 240 157	2,08 %
Řecko	11 062 508	203 120	1,84 %
Česká republika	10 516 125	160 626	1,53 %
Finsko	5 426 674	76 328	1,41 %
Slovensko	5 410 836	55 909	1,03 %
Portugalsko	10 487 289	100 930	0,96 %
Estonsko	1 320 174	7 707	0,58 %
Slovinsko	2 058 821	6 925	0,34 %
Lotyšsko	2 023 825	5 590	0,28 %
Litva	2 971 905	3 248	0,11 %

Zdroj: Eurostat (migr_pop1ctz), vlastní výpočty

Příloha 4: Vývoz zboží ve třech klíčových odvětvích (mil. eur)

	2004	2007	2010	2013
Česká republika				
Stroje a dopravní prostředky	25 110	41 130	45 547	51 242
Ostatní zpracovatelský průmysl	16 195	23 769	23 866	29 116
Chemikálie	2 538	4 038	4 980	5 814
Celkem	48 636	76 669	84 604	98 552
Itálie				
Stroje a dopravní prostředky	65 657	81 429	64 557	66 544
Ostatní zpracovatelský průmysl	73 123	89 620	75 338	79 505
Chemikálie	18 150	24 700	24 241	29 949
Celkem	178 158	224 981	195 523	209 287
Německo				
Stroje a dopravní prostředky	228 701	288 102	242 348	256 076
Ostatní zpracovatelský průmysl	119 147	167 023	152 726	161 632
Chemikálie	61 616	89 361	94 954	102 960
Celkem	474 431	626 599	572 949	623 362
EU27				
Stroje a dopravní prostředky	835 313	1 018 775	891 206	947 805
Ostatní zpracovatelský průmysl	582 200	763 456	693 169	745 234
Chemikálie	296 446	397 133	414 039	459 947
Celkem	2 086 869	2 681 047	2 557 121	2 838 548

Zdroj: Eurostat (ext_lt_intratrd)

Příloha 5: Celkové vývozy z EU, vývoj v čase (v mil. eur)

2002	1 909 183
2003	1 927 256
2004	2 086 869
2005	2 232 163
2006	2 516 057
2007	2 681 047
2008	2 739 581
2009	2 213 969
2010	2 557 121
2011	2 822 427
2012	2 841 453
2013	2 838 548

Zdroj: Eurostat (ext_lt_intratrd)

Příloha 6: Celkové dovozy ze zemí EU a mimo EU, celkové vývozy do zemí EU a mimo EU (2013)

	Dovozy		Vývozy	
	ze zemí EU (%)	ze zemí mimo EU (%)	do zemí EU (%)	do zemí mimo EU (%)
Estonsko	81,7	18,3	71,0	29,0
Lotyšsko	79,9	20,1	66,4	33,6
Lucembursko	79	21,0	81,0	19,0
Česká republika	76,6	23,4	81,1	18,9
Rakousko	76,5	23,5	70,0	30,0
Slovensko	74,3	25,7	83,0	17,0
Portugalsko	72,2	27,8	70,3	29,7
Kypr	70,5	29,5	58,0	42,0
Irsko	70,4	29,6	56,9	43,1
Slovinsko	70,2	29,8	74,9	25,1
Malta	69,6	30,4	42,6	57,4
Francie	67,8	32,2	59,3	40,7
Belgie	66,3	33,7	70,1	29,9
Finsko	66,2	33,8	55,3	44,7
Německo	64,6	35,4	57,0	43,0
Litva	59,3	40,7	57,4	42,6
Itálie	55,3	44,7	53,7	46,3
Španělsko	55,1	44,9	63,0	37,0
Řecko	47,3	52,7	46,6	53,4
Nizozemí	46,3	53,7	75,7	24,3

Zdroj: Eurostat (ext_lt_intratrd), vlastní výpočty.